Выходзіць з 20 снежня 1945 года

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 59 (5390)
Аўторак, 21 мая 2002 года

Пераемнасць традыцый

Намеснік Прэм'ер-міністра Уладзімір Дражын сустрэўся з піянерамі

Напярэдадні святкавання 80-годдзя піянерскай арганізацыі ў Савеце Міністраў нашай краіны намеснік Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь У.Н.Дражын сустрэўся з актывам грамадскага аб'яднання "Беларуская рэспубліканская піянерская арганізацыя" і прадстаўнікамі іншых дзіцячых арганізацый.

Уладзімір Несцеравіч Дражын павіншаваў удзельнікаў сустрэчы з юбілеем піянерскай арганізацыі, і, зрабіўшы невялікі экскурс у гісторыю развіцця піянерскага руху ў нашай рэспубліцы, адзначыў важкі ўклад піянераў у справу выхавання і сталення сапраўдных грамадзян нашай краіны, адважных герояў і патрыётаў, такіх як Марат Казей і Ліза Партнова, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны мужна і самааддана змагаліся з ворагам, сотні, тысячы піянераў, якія працавалі на аднаўленні краіны ў мірны пасляваенны час.

У 1955 годзе адбыўся першы зліт піянераў Беларусі. У Мінску на стадыёне "Дынама" сабраліся каля 2,5 тысячы юных цімураўцаў, сярод іх быў і піянер Уладзімір Дражын.

– Піянерская арганізацыя, – адзначыў віцэ-прэм'ер, – адзіная з нямногіх у складаныя 80–90-я гады змагла зберагчы сваю гісторыю і слаўныя традыцыі, яна выстаяла ўсе выпрабаванні часу і захавала свой твар. І гэта адбылося дзякуючы сістэмнай, паслядоўнай палітыцы дзяржавы, накіраванай на падтрымку піянерскага дзіцячага руху.

Мэтанакіравана вырашаць праблемы развіцця і ўмацавання дзіцячых грамадскіх арганізацый і аб'яднанняў дапамагае ўраду краіны рэспубліканская праграма "Дзеці Беларусі" – бадай, галоўная ў сацыяльным жыцці нашай дзяржавы.

Шчыра павіншаваў піянераў са святам Міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь Пётр Іванавіч Брыгадзін, засяродзіўшы ўвагу ўдзельнікаў сустрэчы на пераемнасці традыцый у гісторыі развіцця піянерскага руху, што спрыяла выхаванню не аднаго пакалення сапраўдных грамадзян нашай краіны.

Перад удзельнікамі сустрэчы выступіў старшыня Цэнтральнага савета грамадскага аб'яднання "Беларуская рэспубліканская піянерская арганізацыя" Аляксандр Леанідавіч Бабіцкі.

– Сёння ўжо адышла ў нябыт спрэчка – быць ці не быць піянерскай арганізацыі. Яна ёсць, адбылася, жыве і актыўна дзейнічае, чаму ў свой час паспрыялі адпаведная пастанова Савета Міністраў, а таксама створаная Канцэпцыя развіцця дзіцячага руху, – адзначыў старшыня піянерскай арганізацыі.

Потым ён засяродзіў увагу ўдзельнікаў сустрэчы на праблемах, якія перашкаджаюць піянерскаму руху ісці наперад, развівацца. Першая – недахоп сродкаў на арганізацыю аздараўлення юных піянераў не толькі ў рэспубліцы, але і за яе межамі, другая – дзіцячаму руху не хапае навуковага забеспячэння. І тут ён выказаў прапанову аб стварэнні рэспубліканскага навукова-метадычнага цэнтра развіцця дзіцячых аб'яднанняў і арганізацый. Патрабуе падтрымкі дзяржавы і дзіцячая прэса.

Перад удзельнікамі сустрэчы выступілі: Юля Лапацьенка, вучаніца 9 класа сярэдняй школы № 1 Бялынічаў, Кацярына Жукава, вучаніца 11 класа сярэдняй школы № 209 Мінска, Любоў Машурава, навучэнка Гомельскага музычна-педагагічнага каледжа, член дзіцячага аб'яднання "Асацыяцыя беларускіх гайдаў" і інш. Усе яны расказвалі пра дзейнасць сваіх арганізацый, акцэнтавалі ўвагу на праблемах, якія існуюць у іх рабоце.

Віцэ-прэм'ер абяцаў дзецям неадкладна дапамагчы ў вырашэнні іх праблем.

У сустрэчы прынялі ўдзел начальнік упраўлення сацыяльна-культурнай сферы апарату Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь А.А.Сівалобава, намеснік Міністра адукацыі Т.М.Кавалёва, дырэктар дэпартамента па справах моладзі А.У.Нахаенка, яго намеснік М.Ю.Якова, ветэран піянерскага руху Р.С.Піёнава.

Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Рэформа школы

Эксперымент завершаны

Але праблемы пераходу на пяцідзёнку застаюцца

Днямі ў Магілёве прайшла нарада загадчыкаў гарадскіх і раённых аддзелаў адукацыі, дырэктараў школ і пазашкольных устаноў вобласці. У ёй прыняла ўдзел намеснік Міністра адукацыі Таццяна Мікалаеўна КАВАЛЁВА.

З верасня бягучага года ўсе агульнаадукацыйныя школы краіны ў абавязковым парадку пяройдуць на пяцідзённы вучэбны тыдзень і на 10-бальную сістэму ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў вучняў. Эксперыменты ўжо завершаны. Пачынаецца праца ў новых умовах. Наколькі падрыхтаваны школы і самі настаўнікі да яе? Чым дзеці будуць занятыя ў шосты, вольны ад урокаў дзень? Як установы адукацыі могуць эканоміць сродкі і ў той жа час іх самастойна зарабляць? Гэтыя і іншыя пытанні былі закрануты ў час нарады.

– Эксперыментальная работа ў новым рэжыме ў школах Брэсцкай вобласці, – адзначыў загадчык Магілёўскага абласнога ўпраўлення адукацыі Валерый Стэфанавіч Багданаў, – выявіла праблемы, якія стануць агульнымі для ўстаноў адукацыі і ў іншых абласцях.

Перагрузка закранула пераважна гарадскія школы, бо ў лепшым сваім варыянце нарматыўная база распрацавана для адназменных школ, у большасці сельскіх.

У Магілёўскай вобласці ёсць двухзменныя і нават трохзменныя школы. Можна чакаць, як гэта было на Брэстчыне, што менавіта з іх будуць паступаць скаргі на павышаную стамляльнасць вучняў у сувязі з павелічэннем колькасці ўрокаў у дзень, на недахоп часу для падрыхтоўкі хатніх заданняў. Часцей за ўсё з гэтым сутыкаюцца тыя, хто вучыцца на "добра" і "выдатна".

Вельмі жорсткім будзе падыход да выканання санітарна-гігіенічных патрабаванняў: планавання раскладу, арганізацыі перапынкаў, рэжыму харчавання. На Брэстчыне ў некаторых школах расклад узгаднялі з санслужбамі і перараблялі па 5–6 разоў. У эксперыментальных школах адзначалася і зніжэнне наведвальнасці гурткоў, спартыўных секцый. З увядзеннем пяцідзённага тыдня многія педагогі пазбавіліся метадычнага дня.

Праекты вучэбных планаў на 2002/2003 гг., якія на цяперашні момант прапанавалі раённыя аддзелы адукацыі Магілёўскай вобласці для 11-гадовай і 12-гадовай школы, не адпавядаюць усім патрабаванням: не зменена наменклатура курсаў і прадметаў, не распрацаваны інтэграваныя курсы, не на належным узроўні вырашана праблема міжпрадметных сувязей.

Асаблівую ўвагу пры складанні планаў неабходна звяртаць на тое, што абавязковая іх частка па класах у адной паралелі зменшана да 31 гадзіны ў тыдзень, і разам з тым павялічылася варыятыўная частка. Такім чынам, нагрузка для тых, хто стамляўся пры ранейшай базавай колькасці прадметаў, зменшана, і пашыраюцца магчымасці для выбару ўтых школьнікаў, каму цікава і хто здольны "пацягнуць" і большыя інтэлектуальныя нагрузкі.

Упершыню ўдалося забяспечыць мяккі пераход на павелічэнне абавязковага вучэбнага часу для вучняў, якія з пачатковых класаў паступаюць у сярэднюю школу: з 26 гадзін у 4 класе да 27 гадзін у 5 класе.

Вядома, што з пераліку абавязковых прадметаў выключана чарчэнне, яго можна будзе вывучаць за кошт гадзін школьнага кампанента. На курс "Асновы бяспечнай жыццядзейнасці" выдзелена некалькі гадзін на абавязковае засваенне правілаў дарожнага руху, пажарнай і радыяцыйнай бяспекі. З вучэбнага плана выключана і працоўная практыка. Яна можа праводзіцца ў сельскай мясцовасці па рашэнню савета школы, але не носіць абавязковага характару.

У рэжыме пяцідзённага вучэбнага тыдня працаваць будуць толькі агульнаадукацыйныя школы. Школы з паглыбленым вывучэннем прадметаў, а таксама гімназіі, ліцэі застаюцца з шасцідзённым вучэбным тыднем.

Адносна самага балючага пытання, звязанага з фінансаваннем галіны, – заўважыў Валерый Стэфанавіч. – Бюджэт вобласці разлічаны толькі на заробак у поўным аб'ёме, астатнія артыкулы забяспечваюцца на 15–20, максімум на 60–80 працэнтаў. Карэкціроўкі бюджэту ў будучым вучэбным годзе не плануецца. Задача пастаўлена складаная. З аднаго боку – скарачаць колькасць работнікаў, змяншаць расходы там, дзе гэта магчыма. З 46,5 тысяч педагагічных і тэхнічных работнікаў Магілёўшчыны да 1 верасня 2002 года будзе скарочана 10 працэнтаў. За мінулыя месяцы ўжо скасавана 1475 ставак. З другога боку, адначасова трэба актыўна весці пазабюджэтную дзейнасць. Зарабляць сродкі за кошт здачы ў арэнду памяшканняў або за кошт аказання транспартных паслуг ці праз дапамогу гаспадаркам і адкрыццё хаця б часткова платных курсаў па падрыхтоўцы да паступлення па ўзгадненню з раённымі ці гарадскімі аддзеламі адукацыі – усё гэта магчыма для школы.

Перад удзельнікамі нарады выступіла і адказала на іх пытанні намеснік Міністра адукацыі Таццяна Мікалаеўна Кавалёва. Пяцідзёнка пераходнага перыяду, – адзначыла Таццяна Мікалаеўна, – абавязкова будзе праблемнай. Адно з самых дыскусійных пытанняў – чым будзе заняты школьнік у суботу? Шосты дзень тыдня абавязкова павінен планавацца. Не мае значэння – школа прыме ўдзел у гарадскіх мерапрыемствах ці вучні правядуць гэты дзень у вучэбных класах, спартыўнай зале і г.д. У вольны дзень таксама пажадана праводзіць фізкультурна-аздараўленчыя мерапрыемствы, спартакіяды, а таксама ўдзяляць увагу патрыятычнаму выхаванню. У школе неабходна падтрымліваць работу дзіцячых і грамадскіх аб'яднанняў. Прысутнасць вучня ў школе ў суботу нельга назваць строга абавязковай, але настаўніку неабходна ведаць, дзе ў гэты дзень знаходзіцца яго выхаванец. Школьнік можа прынесці заяву, напісаную бацькамі, з просьбай вызваліць яго ў гэты дзень.

У цэлым у выхаваўчай рабоце галоўны акцэнт трэба зрабіць на стварэнне належнай культуры (знешняй і унутранай), якая адпавядае місіі ўстановы адукацыі.

Без неабходных падручнікаў школьнікі ў новым навучальным годзе не застануцца. Праблема ў іншым. У сувязі са скарачэннем вучэбных планаў падручнікі, якія мы маем на сёння, не ў поўнай меры падыходзяць, каб працаваць па іх. Але да пачатку навучальнага года ўсе рэкамендацыі, як весці заняткі па тых ці іншых тэмах, будуць дадзены.

У гэтым годзе літаратура не будзе паступаць у бібліятэкі ўстаноў адукацыі ў адпаведнасці са зробленымі заказамі. Выдавецтвы церпяць страты. Рэальныя пастаўкі падручнікаў у бібліятэкі пойдуць толькі тады, калі будзе належным чынам арганізавана індывідуальная падпіска на іх, якая прадоўжана да 10 чэрвеня. Каб працаваць з некаторымі падручнікамі, настаўніку прыйдзецца самому купляць дапаможнікі да іх.

Па 10-бальнай сістэме ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў ужо распрацаваны новыя бланкі пасведчанняў і атэстатаў, канкрэтызаваны крытэрыі адзнак. Падрыхтоўчы і першы класы па-ранейшаму застаюцца безацэначнымі.

Надзея СТРАБКОВА.

Чацвертакласнік Косця Ляшчына займаецца ў Клімавіцкай школе мастацтваў. Ён добра грае на балалайцы і часта выступае на канцэртах у райцэнтры.

Фота Валерыя БЫСАВА, БЕЛТА.

Семінары

Хто мае надзею — мае будучыню

Нядаўна ў Рэспубліканскім цэнтры рэабілітацыі дзяцей дашкольнага ўзросту з парушэннямі слыху была наладжана Рэспубліканская нарада кіраўнікоў спецыяльных дашкольных устаноў "Стан і перспектывы кіраўніцкай дзейнасці".

Як вядома, дзіця з парушэннямі слыху знаходзіцца ў неспрыяльных умовах развіцця ў параўнанні з дзіцем, у якога няма біялагічных адхіленняў у развіцці. У першыя два-тры месяцы жыцця якія-небудзь адрозненні паміж імі заўважыць амаль немагчыма: і ў тых, і ў другіх адзначаюцца розныя гукавыя і артыкуляцыйныя рэакцыі, лепет. Аднак з цягам часу з-за адсутнасці адваротнай сувязі ў дзяцей з парушэннямі слыху яны паступова паслабляюцца. Без спецыяльнага навучання колькасць галасавых рэакцый скарачаецца, яны робяцца больш аднастайнымі, іншым разам страчваюцца зусім. Як правіла, у такіх дзяцей узнікае своеасаблівасць і ў развіцці наогул. Менавіта таму задачай, якая стаіць перад сучаснай спецыяльнай дашкольнай установай, з'яўляецца забеспячэнне своечасовай і адэкватнай карэкцыйна-развіццёвай дапамогі. А адсюль вынікае неабходнасць удасканалення працэсу кіравання самой установай.

Адкрываючы нараду, намеснік Міністра адукацыі Казімір Сцяпанавіч Фарыно падкрэсліў, што сёння надзвычай важна звярнуць увагу на здароўе такіх дзяцей – як фізічнае, так і псіхічнае. Бо "той, хто мае здароўе – мае надзею, а той, хто мае надзею – мае будучае". А таму адной з найпершых задач педагогаў з'яўляецца дапамога бацькам у правільным наладжванні ўзаемін з дзецьмі, прыцягненне да працы спецыялістаў – псіхолагаў, дэфектолагаў, лагапедаў і інш.

На думку Казіміра Сцяпанавіча, праблемай нумар адзін сёння з'яўляецца правільна падабраная тэхналогія навучання і ў той жа час трэба надзвычай асцярожна ставіцца да разнастайных інавацыйных тэхналогій. Бо ці заўсёды новая тэхналогія з'яўляецца эфектыўнай, ці заўсёды яна стварае псіхалагічны камфорт? Бацькі і іх дзеці павінны мець свабодны доступ да неабходных ім адукацыйных і кансультацыйных паслуг. Як аснову асноў вызначыў намеснік міністра педагагічнае ўзаемадзеянне выхавальніка і выхаванца, індывідуальны падыход да кожнага дзіцяці, стварэнне зоны актыўнай пазнавальнай дзейнасці.

Што датычыцца кіраўнічай дзейнасці, дык тут на першае месца выходзіць стварэнне трывалай сістэмы спецыяльнай дашкольнай адукацыі. Вельмі важна для кіраўніка дашкольнай установы прасачыць першы год навучання свайго выхаванца ў пачатковай школе, даведацца, ці камфортна пачуваюць сябе там дзеці з псіхафізічнымі асаблівасцямі, магчыма, і нечым дапамагчы педагогу ў працы з імі.

Прадоўжыла нараду дырэктар Рэспубліканскага цэнтра рэабілітацыі. Найлепшай прэзентацыяй вопыту работы гэтай установы стала дэманстрацыя дасягненняў яе выхаванцаў, яны прадставілі на суд гледачоў сапраўдную тэатралізаваную дзею. Пасля ўдзельнікі нарады мелі магчымасць наведаць выставу, арганізаваную работнікамі цэнтра.

"Круглы стол", які пачаўся пасля кароткага перапынку, адкрыла начальнік упраўлення спецыяльнай адукацыі Ала Мікалаеўна Канаплёва. Яна падкрэсліла, што сістэма спецыяльнай адукацыі на сённяшні дзень шукае новыя шляхі ў падрыхтоўцы дзяцей з псіхафізічнымі адхіленнямі да жыцця ў соцыуме. Выпрацоўваюцца новыя канцэптуальныя падыходы – адукацыя павінна быць даступнай усім, кожнае дзіця мае права на чалавечую годнасць, незалежна ад яго недахопаў.

Вельмі прыемна, адзначыла Ала Мікалаеўна, што цяпер закон аб адукацыі прадугледжвае права асоб з псіхафізічнымі парушэннямі на ўсе ўзроўні адукацыі, гэта наша вельмі значнае дасягненне. Таксама створаны банк даных, куды ўключаюцца звесткі пра дзяцей ад 0 да 18 гадоў з адхіленнямі ад нормы. Гэта дазваляе прагназаваць сістэму спецыяльных устаноў і своечасова аказваць дапамогу і падтрымку дзецям і іх сем'ям. Да таго ж пераасэнсоўваецца роля педагога: так, настаўнік цяпер успрымаецца не як рэтранслятар ведаў, а як чалавек, які дапамагае, падтрымлівае, нават аблягчае навучанне. Роля настаўніка-дэфектолага, спецыяльнага педагога – фарміраванне сацыяльна адаптаванай, незалежнай, аўтаномнай асобы.

Яшчэ адзін крок наперад у гуманных адносінах да дзяцей з псіхафізічнымі адхіленнямі – гэта арганізацыя інтэграванага навучання. Для таго каб выхаванец не адчуваў сябе непаўнацэнным і адносіны да яго ў групе былі добрымі, настаўнік павінен мадэліраваць сацыяльныя сітуацыі, калі дзіця з нормай развіцця змагло б суадносіць, ідэнтыфікаваць сябе з дзіцем з адхіленнямі.

У апошні час Міністэрства адукацыі сумесна з Міністэрствам сацыяльнай абароны і Міністэрствам аховы здароўя актыўна працуюць у напрамку ўдасканалення спецыяльнай адукацыі.

Наталля АЛЁХІНА.

Адбылася нарада ў Міністэрстве адукацыі

20 мая ў Міністэрстве адукацыі адбылася рабочая планавая нарада, на якой былі пастаўлены надзённыя праблемы і акрэслены шляхі іх вырашэння.

Першы намеснік Міністра адукацыі Аляксандр Жук падвёў вынікі правядзення 6-й Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі "Кіраванне якасцю адукацыі ў інтарэсах устойлівага развіцця грамадства", у якой прынялі ўдзел расійскія калегі. Было адзначана, што канферэнцыя высветліла шэраг канструктыўных падыходаў да ўдасканалення кіравання адукацыяй, а таксама гаварылася пра неадпаведнасць некаторых выступленняў на секцыйных пасяджэннях заяўленай тэматыцы.

Аляксандр Жук звярнуў увагу зацікаўленых на актывізацыю падрыхтоўкі да пасяджэння Савета рэктараў, якое адбудзецца ў Гомелі 23–24 мая. На ім плануецца абмеркаваць пытанні аб кадравай палітыцы для рэгіёнаў.

На нарадзе была заслухана справаздача аб рабоце ўпраўлення развіцця матэрыяльна-тэхнічнай базы.

Падводзячы вынікі рабочай нарады, Міністр адукацыі Пётр Брыгадзін выказаў шэраг заўваг па ўдасканаленні працы ўпраўленняў міністэрства, у прыватнасці, была пастаўлена задача планамерна і сістэмна праводзіць работу па энергазберажэнні, укараненні ў вытворчасць поліфункцыянальнай школьнай мэблі.

Асаблівую занепакоенасць міністра выклікалі шматлікія званкі грамадзян, якія паказалі, што перад выпускнымі экзаменамі ў школах маюць месца так званыя зборы грошай на правядзенне апошніх званкоў, выпускных баляў. Пётр Брыгадзін вынес катэгарычнае патрабаванне аб спыненні такіх негатыўных з'яў і папярэджанне аб недапушчальнасці наяўнасці на школьных выпускных святах спіртных напояў. Пры ўстанаўленні такіх фактаў будуць прыняты жорсткія меры, аж да звальнення вінаватых.

Віктар ІЎЧАНКАЎ,
саветнік міністра па сувязях са СМІ і грамадскасцю.

Актуальна

Праз два тыдні наступіць час адпачынкаў

Ці своечасова выплацяць адпускныя?

Як паведаміла рэдакцыі намеснік начальніка Гомельскага абласнога ўпраўлення адукацыі Галіна Максімаўна Круглей, па стану па 17 мая запазычанасць па зарплаце ў вобласці склала 4,9 мільярда рублёў. Поўнасцю зроблены выплаты ў Мазыры і Мазырскім раёне, Хойніцкім раёне, часткова выплачана зарплата ў Гомелі. Напярэдадні летніх адпачынкаў аблвыканкам накіраваў зварот у Савет Міністраў, у якім ідзе размова аб выдзяленні бюджэтнай пазыкі для выплаты адпускных настаўнікам, урачам і г.д. Хаця пакуль цяжка сказаць, будуць выплачвацца адпускныя ў поўным аб'ёме ці па частках.

У Брэсцкай вобласці па стану на 10 мая запазычанасць склала 1 мільярд 854 мільёны рублёў. Своечасова атрымалі заработную плату педагогі Брэста і Жабінкі. Што цікава – у райцэнтры Жабінка мясцовыя ўлады робяць усё магчымае, каб разлічыцца з бюджэтнікамі ў адпаведнасці з графікам, і затрымак тут практычна не бывае.

На Віцебшчыне па стану на 13 мая, як паведамілі ў фінансава-эканамічным аддзеле ўпраўлення адукацыі, запазычанасць склала 5 мільярдаў. Разлічыліся з педагогамі толькі такія гарады як Полацк і Наваполацк. Днямі павінны атрымаць зарплату і ў некаторых іншых раёнах.

Ала ШАЎЦОВА.

Талент кіраўніка - поспех ліцэя

Для чалавека тры гады - гэта яшчэ зусім юны ўзрост, а для навучальнай установы - даволі вялікі адрэзак часу, перыяд жыцця з усімі цяжкасцямі, радасцямі і дасягненнямі, асабліва калі гэта ўстанова новага тыпу - ліцэй №1 пры Беларускім дзяржаўным універсітэце інфарматыкі і радыёэлектронікі.

Ліцэй дае вучням магчымасць, пачынаючы з 8-га класа, максімальна раскрыць свой патэнцыял у галіне розных навук, а таксама па профільных дысцыплінах: фізіцы, матэматыцы, хіміі і біялогіі. Для паглыблення і пашырэння ведаў па профільных прадметах ліцэісты займаюцца па аўтарскіх курсах. Установа прадастаўляе бясплатныя дадатковыя адукацыйныя паслугі. Спецкурс "Аўтасправа" дазваляе падлеткам асвойваць праграму падрыхтоўкі вадзіцеляў катэгорыі "В" і здаць экзамены ў ДАІ.

Сучасная спартыўная база ліцэя - басейн, трэнажорная зала з абсталяваннем фірмы "Кетлер", зала шэйпінга, тэнісная зала - садзейнічае гарманічнаму развіццю асобы будучага грамадзяніна, здаровага фізічна і развітага разумова.

Разумовае і фізічнае выхаванне ў ліцэі цесна звязаны паміж сабой і складаюць адзіную, непадзельную педагагічную задачу ў стварэнні спрыяльных умоў для ўсебаковага развіцця чалавека.

Ліцэісты актыўна ўдзельнічаюць у раённых, гарадскіх і рэспубліканскіх алімпіядах і навукова-практычных канферэнцыях. Іх дасягненнямі можна ганарыцца: за тры гады ўдзелу ў алімпіядах розных узроўняў яны былі ўзнагароджаны 133-ма дыпломамі розных ступеняў, на іх рахунку 37 перамог у конкурсах навуковых работ.

Прафесіяналізм выкладчыкаў ліцэя, педагагічны вопыт, чуласць і павага да асобы кожнага дзіцяці з'яўляюцца залогам стабільна высокіх вынікаў, якія дазваляюць 98 працэнтам выпускнікоў паспяхова вытрымліваць уступныя экзамены ў вышэйшыя навучальныя ўстановы Мінска, Масквы і Санкт-Пецярбурга. І гэта - вынік сумеснай работы педкалектыву ліцэя і выкладчыкаў БДУІР і БДУ пад кіраўніцтвам кампетэнтнага, добразычлівага і ўважлівага да людзей дырэктара ліцэя Міхаіла Міхайлавіча Бортніка. Малады дырэктар выдатна спалучае ў сабе спакой і ўпэўненасць, душэўнасць і патрабавальнасць. Жыццёвыя праблемы ён успрымае з усмешкай і тонкім гумарам, што дапамагае яму весці калектыў да высокіх стабільных вынікаў.

Сумесныя поспехі ліцэістаў і педагогаў - самы каштоўны і дарагі падарунак Міхаілу Міхайлавічу да яго саракагоддзя.

У дзень юбілею хочам пажадаць яму высокіх мэт і дастойных вынікаў, таленавітых супрацоўнікаў і здольных вучняў, бадзёрасці, сіл і здароўя, каб прадаўжаць сваю высакародную справу - справу развіцця адукацыі і выхавання.

Са шчырай павагай - удзячныя бацькі, вучні і педагогі ліцэя №1 Мінска.

"Для свайго дзіцяці трэба быць апорай"

Алена Новік нарадзілася ў Слуцку, але пражыла ў гэтым горадзе толькі да пяці гадоў – маці (бацькі Алена не памятае) пазбавілі бацькоўскіх правоў, і дзяўчынка апынулася ў Клецкім дзіцячым доме. Усяму лепшаму ў сваім жыцці яна абавязана гэтай установе: тут навучылі шыць, вязаць, плесці макрамэ, гатаваць – прычым усё давала-ся на вышэйшым узроўні, і цяпер былая выхаванка дасканала валодае кожным з гэтых рамёстваў. Настаўнікі ставіліся да дзяцей так, што яны не адчувалі ніякай замкнёнай прасторы або зоны адчужэння. З асаблівай цеплынёй мая субяседніца ўспамінае выхавальніцу Валянціну Мікалаеўну Сайко і дырэктара Апалінарыя Васільевіча Казакевіча – яны першымі дамагліся ёй перадолець страх перад новым жыццём і навучылі з надзеяй глядзець у будучыню. У вучобе Алена вызначалася старанносцю, і ўсе прадметы ёй даваліся лёгка. За выдатную вучобу і паводзіны яе ўзнагароджвалі граматамі, прэміравалі паездкай у Румынію.

З вялікай удзячнасцю ўспамінае яна сваіх настаўнікаў. Каго-небудзь выдзеліць асабліва не можа – усе добра вучылі, і ўсе ў першую чаргу бачылі ў сваіх выхаванках асобу.

Пасля заканчэння дзевяці класаў Алена вярнулася ў Слуцк, дзе адшукала маці. Паяўленне дачкі для маці было толькі нагодай выпіць лішніх сто грамаў. Цалкам адмаўляючы лад жыцця жанчыны, якая нарадзіла яе, але стала чужой, дзяўчына парвала з ёй адносіны і стала жыць самастойна. Паступіла ў вучылішча, каб авалодаць кухарскім майстэрствам, выйшла замуж. Пасля атрымання дыплома з высокім разрадам уладкавалася працаваць кухарам у школу. Але ў душы Алена заўсёды хацела стаць педагогам. Сустракаючыся кожны дзень з вучнямі, яна разумела, што яе мара робіцца яшчэ больш моцнай. Алена ўжо ведала, што хутка стане маці і таму пачала старанна рыхтавацца да паступлення ў педінстытут, [illegible] дэкрэтны адпачынак набліжаецца да абароны дыплома...

Нараджэнне дзіцяці рэзка змяніла ўсе планы – сын нарадзіўся на свет з прыроджанай касалапасцю, а праз тры гады ўрачы паставілі яшчэ і дыягназ алігафрэнія.

Алене афармілі дапамогу па доглядзе за дзіцем-інвалідам плюс аліменты. Муж, заявіўшы: "Ты мне [illegible]", кінуў жанчыну. Здавалася, круглая сірата, няма да каго галаву прыхіліць (працу давялося пакінуць), свет для яе павінен быў пацямнець. Аднак калі чалавек верыць у сябе і не хоча, каб дзіця паўтарыла яго лёс, ён не апусціць рук, побач заўсёды акажуцца людзі, гатовыя дапамагчы. Маладая жанчына вытрымала гэты ўдар лёсу, горда пайшла па жыцці, захаваўшы тым самым шчасце свайму дзіцяці.

Дзіма – вельмі прыгожы хлопчык. Рысы твару быццам выведзены рукой жывапісца, які не пашкадаваў фарбаў. Ён ходзіць у спецыялізаваную групу для дзяцей з ДЦП Слуцкага дзіцячага сада №13. Мама вельмі задаволена ўстановай, а на занятках лагапеда-дэфектолага Галіны Мікалаеўны Васілеўскай прыходзіць пастаянна. Галіна Мікалаеўна часта сустракае такіх клапатлівых маці, і таму агульны курс навучання для дзяцей з гэтым захворваннем для Дзімачкі перапрацоўвае ў індывідуальны. Педагог не толькі працуе з хлопчыкам, яна паралельна знаёміць маму з тым, як трэба вучыць дзіця гаварыць. І прыйшлі першыя поспехі – Дзіма пачаў вымаўляць многія словы і нават сказы, а яго блакітныя вочы глядзяць на свет усё больш асэнсавана.

Хлопчыку амаль восем. У гэтым годзе ён пойдзе ў першы клас Слуцкага рэабілітацыйнага цэнтра. У яго поспехах мама не сумняецца і гатова сядзець на ўроках разам з сынам. Тое, што часта даводзіцца ляжаць у бальніцах (дэфект ножак паступова выпраўляецца, і хвароба паступова адступае), – не бяда. Мама не толькі асвоіла спецыяльны масаж, яна, гадзінамі сядзячы каля пасцелі сына, вучыць яго вымаўляць новыя словы і запамінаць іх значэнне. Разам вывучаюць буквар, бо заняткі ў школе пачнуцца з замацавання пройдзенага матэрыялу. Вандруючы па бальніцах, Алена зразумела: калі маці бачыць у сваім дзіцяці інваліда, яна сама маральная калека. Трэба перадолець такое стаўленне і быць не толькі апорай свайму малому, але і даць яму магчымасць развівацца, каб стаць паўнацэнным чалавекам. Алену ў дзіцячым доме вучылі толькі так глядзець на жыццё.

Алене Новік хутка 27 гадоў. Яна па-ранейшаму не развіталася з марай вучыцца ў інстытуце. Маладая жанчына выдатна разумее, што, дапамагаючы сыну стаць на дарогу здароўя і ведаў, ёй самой нельга адставаць – асабісты прыклад проста неабходны. Поспехаў і ўдачы, Алена!

Ларыса ВЛАДЫКА-РЫХЦІКАВА.
Фота Алега ЧАПЕЛЕВА.

Існуе трапнае выслоўе: "Юнацтва - гэта ап'яненне без віна". І сапраўды, у 16-18 гадоў чалавек нагадвае ап'янёнага, ён яшчэ не цвёрда стаіць на нагах, не заўсёды правільна ацэньвае абстаноўку, недастаткова добра кантралюе свае жаданні і намеры, з цяжкасцю падпарадкоўвае памкненні волі розуму. Адсюль - магчымасць сур'ёзных жыццёвых промахаў, прыкрых памылак, дурных звычак.

Асноўны інстынкт

Нярэдка памылкі юнацтва абумоўлены палавым інстынктам. Яго сіла можа быць рознай: ад невыразных адчуванняў да страсці, побач з якой усё астатняе ўяўляецца малапрывабным, шэрым і нецікавым. Канцэнтрацыя ўвагі ў гэтым напрамку можа прывесці да імкнення да палавой блізкасці. Гэтаму садзейнічаюць і даступная эратычная літаратура, і фільмы з сексуальным акцэнтам, а таксама жыццёвыя прыклады.

Аднак не трэба забываць, што ў гэтым узросце сапраўднай сталасці яшчэ няма: дзяўчаты да 18, а юнакі да 20 гадоў працягваюць расці і развівацца.

Пакуль арганізм поўнасцю не сфарміраваўся, палавой блізкасці не павінна быць – яна аслабляе здароўе, асабліва нервовую сістэму. Занадта юныя хлопцы і дзяўчаты духоўна таксама яшчэ не гатовыя да выканання вельмі адказнай задачы – быць маці і бацькам.

Многім маладым людзям няўцям, што, акрамя вядомых венерычных хвароб (сіфіліс, ганарэя), палавым шляхам таксама перадаюцца такія складаныя захворванні, як хламідыёз, мікаплазмос, урыплазмос, гарднерэлёз, генітальны герпес, вірусны гепатыт В, С і інш. Гэтыя захворванні могуць стаць прычынай сур'ёзных ускладненняў, прывесці да бясплоднасці. Захворванні развіваюцца непрыкметна – і інфіцыраваны спакваля заражае іншых. Па статыстыцы, жанчына, якая мае сем сексуальных партнёраў, часта становіцца бясплоднай.

Тое, што свабодны секс – сёння ўжо не модны, падлеткі яшчэ не разумеюць. А пакуль 90 працэнтаў дзяцей заканчваюць школу з той або іншай паталогіяй у стане здароўя.

Калі дзіця ўпершыню знаёміцца з будовай і функцыямі палавых органаў свайго і процілеглага полу ў перыяд палавога сталення, гэта можа мець негатыўныя наступствы. У розныя перыяды жыцця дзіцяці трэба гаварыць пра гэта даступнай, простай мовай. Бацькі, як бы ім ні хацелася, павінны прызнаць, што дзеці пачынаюць палавое жыццё раней, чым некалі яны самі.

У перыяд палавога сталення падлетка дарослыя страчваюць поўны ўплыў на дзіця, а дзеці трапляюць пад уплыў сваіх равеснікаў. Задача бацькоў – дапамагчы дзецям.

Невыпадкова адзін з сусветных дзён прафілактыкі СНІДу прайшоў пад лозунгам "Слухаць, вучыцца, жыць". Нам, дарослым, трэба навучыць дзяцей, каб са сваімі праблемамі яны ішлі да бацькоў, а не спрабавалі вырашаць іх самі.

Магчыма, ініцыятыва для шчырай размовы павінна зыходзіць ад вас, маладыя людзі? Паспрабуйце звярнуцца са сваімі праблемамі да маці, бацькі, настаўніка, урача. У рэшце рэшт існуе дзіцяча-падлеткавы тэлефон даверу 215-00-00, які дзейнічае кругласутачна і ананімна.

Акрамя таго, пры другім гарадскім раддоме працуе Цэнтр жаночага здароўя. Першы прыём дзяўчынак да 18 гадоў – з маці па папярэдняму запісу. Тэл.: 286-08-14.

Галіна СІНЕВІЧ,
урач-гінеколаг.

Аздараўленне-2002

Здароўю паспрыяла... радыяцыя?

Перыяд актыўнага аздараўлення школьнікаў пачаўся. Большасць бясплатных пуцёвак (73 працэнты ад усіх, размеркаваных па Беларусі) дасталіся радыяцыйна забруджанай Гомельшчыне. Пытанне аздараўлення чарнобыльскіх дзяцей знаходзіцца на асаблівым кантролі ў Савеце Міністраў краіны. Раздзел "Дзеці Чарнобыля" - адзін з самых важных у прэзідэнцкай праграме "Дзеці Беларусі". Хоць рэспубліканскі цэнтр аздараўлення працуе ў доўг, а беларускія здраўніцы маюць вялікія запазычанасці дзяржаве, аздаравіць сёлета плануецца столькі ж дзяцей, як і летась. Якім чынам гэта забяспечваецца, нашаму карэспандэнту расказвае намеснік начальніка Гомельскага абласнога ўпраўлення Рэспубліканскага цэнтра па аздараўленню і санаторна-курортнаму лячэнню насельніцтва Сяргей Уладзіміравіч БАНДАРЭНКА.

- Сёлета мы накіроўваем дзяцей толькі ў беларускія здраўніцы. З-за цяжкасцей з фінансаваннем пуцёўкі на Поўдзень не закуплены. Мы аздараўляем толькі невялікую колькасць дзяцей у трох беларускіх санаторыях на Поўдні.

У нашай краіне 96 здраўніц прымаюць чарнобыльскіх дзяцей. Такія ўстановы працуюць увесь год. Гэта "Зялёны Бор" пад Салігорскам, "Срэбныя ключы" пад Светлагорскам, "Надзея - XXI стагоддзе" - беларуса-германская здраўніца ў Вілейцы, "Вясёлка" пад Бабруйскам, "Залатыя пяскі" на Гомельшчыне і інш.

- Як размяркоўваюцца пуцёўкі паміж дзецьмі вобласці?

- Перш за ўсё мы задавальняем заяўкі самых забруджаных раёнаў: Брагінскага, Хойніцкага, Нараўлянскага, Веткаўскага, Кармянскага, Чачэрскага. Узровень радыяцыі тут - ад 15 да 40 кюры. Потым на аздараўленне мы накіроўваем дзяцей з тых раёнаў, дзе ўзровень забруджання складае ад 5 да 15 кюры (Добрушскі, Буда-Кашалёўскі, Ельскі, Лельчыцкі, Рагачоўскі раёны). Такім чынам, дзецям з 11 вышэйназваных раёнаў заўсёды дастаюцца лепшыя пуцёўкі, яны адпачываюць у здраўніцах I і II катэгорый (усяго 4 катэгорыі). Напрыклад, у мінулым годзе паміж імі было размеркавана 8 тысяч пуцёвак на Поўдзень. Тыя пуцёўкі, што застаюцца, размяркоўваюцца паміж астатнімі. У вобласці працуюць 34 летнікі, але туды мы накіроўваем дзяцей з больш чыстых месцаў вобласці, як, напрыклад, Гомель.

- Колькі ж дзяцей у працэнтных суадносінах атрымлівае аздараўленне так ці інакш?

- Сёлета (як і летась) з тых шасці раёнаў, дзе забруджанне складае ад 15 да 40 кюры, плануецца аздаравіць 160 працэнтаў дзяцей. Гэта значыць, што аднойчы выязджаюць адпачыць усе дзеці, а паўторна - 60 працэнтаў. З пяці раёнаў, дзе ўзровень радыяцыі ад 5 да 15 кюры, аздараўліваюцца 140 працэнтаў дзяцей. Дзеці з найбольш чыстых тэрыторый вобласці выязджаюць усе па адным разе за год. Паколькі дзеці едуць на аздараўленне не толькі ў час канікулаў, а на працягу ўсяго года, мы патрабуем, каб ва ўсіх здраўніцах быў наладжаны вучэбна-выхаваўчы працэс. Для гэтага там уведзены такія пасады, як намеснік дырэктара ці галоўнага ўрача па выхаваўчай рабоце. Там ёсць класы, ёсць неабходныя падручнікі. Каля 36 тысяч школьнікаў вобласці мы плануем аздаравіць сёлета на прышкольных пляцоўках, якія пачнуць працаваць з чэрвеня.

- Ці ва ўсіх здраўніцах створаны добрыя ўмовы для дзяцей?

- Перад тым, як заключаць дамовы, мы рыхтуем спіс здраўніц і ўзгадняем яго з Упраўленнем адукацыі аблвыканкама на ўзроўні начальніка ці намесніка. Прадстаўнікі ўпраўлення адукацыі наведваюць кожную такую ўстанову і правяраюць, ці створаны там належныя ўмовы для правядзення заняткаў. Яны кантралююць, як арганізаваны працэс навучання і ў перыяд работы здраўніц. Рэспубліканскі цэнтр аздараўлення са свайго боку правярае, ці добрыя ўмовы там для лячэння, пражывання і г.д. Да гэтага пытання мы ставімся вельмі адказна. У здраўніцах дзіця атрымлівае 5-6-разовае паўнацэннае харчаванне, праходзіць неабходнае лячэнне (у тым ліку і ў стаматолага), вітамінізацыю. Самі дзеці вельмі задаволеныя. Асабліва з вёсак, далёкіх ад райцэнтра. Некаторыя ў санаторыях упершыню паспрабавалі такую ежу як ёгурт ці банан...

- Упраўленні аздараўлення і адукацыі працуюць у цесным кантакце?

- Так і ёсць. Напрыклад, днямі мы сумесна з трыма загадчыкамі РАА самых забруджаных раёнаў вобласці - Брагінскага, Нараўлянскага, Хойніцкага - будзем узгадняць план летняга адпачынку школьнікаў. Мы заўсёды працуем разам.

- Наколькі я разумею, усе патрабаванні да аздараўлення чарнобыльскіх дзяцей добрасумленна выконваюцца. Тым больш тое датычыцца дзяцей з так званай зоны жорсткага кантролю - дзе ўзровень радыяцыі перавышае 5 кюры. Ці ўжо можна што-небудзь сказаць пра вынікі шаснаццацігадовай працы?

- Мы такіх даследаванняў не праводзім. Гэта справа медыкаў. Але на абласной нарадзе па арганізацыі аздараўлення насельніцтва Гомельскай вобласці ў красавіку прагучала цікавая інфармацыя. Начальнік упраўлення аховы здароўя Гомельскага аблвыканкама Мікалай Аляксандравіч Крысенка адзначыў, што менавіта на гэты год многія спецыялісты, асабліва японскія даследчыкі, прагназавалі ўсплёск анказахворванняў на Беларусі як вынік радыяцыйнага ўздзеяння. Але такога "запланаванага" ўсплёску не адбылося. Як зазначыў Мікалай Аляксандравіч, гэта ў многім дзякуючы якаснаму аздараўленню дзяцей. Да таго ж, у дзяцей з забруджаных раёнаў, якія пастаянна выязджаюць на адпачынак, агульны ўзровень захворвальнасці нават ніжэйшы, чым у дзяцей, якія жывуць на чыстых тэрыторыях...

Гутарыла
Вольга ЗАЙКІНА.

Нашы рэкі сталі чысцейшымі. Гэта гамяльчанам даказаў юны рыбак Міша Яўсюк, які нядаўна зазнаў сапраўднае рыбацкае шчасце. Калі ён палез у ваду адчапіць рыбалоўны кручок, то ад здзіўлення ахнуў – на мелкаводдзі ўбачыў рачных ракаў. Добра вядома: паяўленне ракаў у Сожы – прыкмета ачышчэння вады.

НА ЗДЫМКУ: Міша Яўсюк і яго ўлоў.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Праблема

Наркотыкі як сімвал маладзёжнай субкультуры

На жаль, наркотыкі разам з сексам і поп-музыкай сёння сталі сімвалам маладзёжнай субкультуры. Наркаманія набыла такія маштабы, што самым непасрэдным чынам уплывае на здароўе нацыі, бо асноўным спажыўцом наркотыкаў з'яўляецца моладзь.

Карані гэтай з'явы трэба шукаць не столькі ў неспрыяльных сацыяльных умовах (гэтая праблема актуальная і для эканамічна развітых краін), колькі ў самой прыродзе маладзёжнай субкультуры, якая сфарміравалася як частка самастойнага сегмента "вялікай" культуры гістарычна нядаўна.

Год назад супрацоўнікі Цэнтра сацыялагічных і палітычных даследаванняў БДУ правялі даследаванне, звязанае з праблемамі наркаманіі сярод навучэнскай моладзі. Усяго быў апытаны 2461 чалавек. Сярод іх – школьнікі, навучэнцы ПТВ і тэхнікумаў, студэнты. Узрост рэспандэнтаў – ад 14 да 30 гадоў. У апытанні прымалі ўдзел толькі гараджане, паколькі сёння наркаманія – праблема пераважна гарадская.

Відавочна, што ў ходзе масавага апытання немагчыма было ахапіць больш-менш істотную колькасць "сапраўдных" наркаманаў з выразнай залежнасцю і адпаведным ладам жыцця. Таму асноўныя задачы даследавання заключаліся ў тым, каб, па-першае, вызначыць групу наркаманаў, якія толькі ўступілі на гэты шлях (тых маладых людзей, якія, па іх уласнаму прызнанню, ужо шмат разоў ужывалі наркотыкі) і групу рызыкі (тых, хто паспытаў наркотыкі адзін-два разы або мае наркаманаў у бліжэйшым акружэнні), і, па-другое, выявіць асноўныя фактары, якія ўплываюць на схільнасць падлеткаў да ўжывання наркотыкаў.

Такім чынам, увесь масіў апытаных быў падзелены на тры групы: пачынаючыя наркаманы – гэта пераважна юнакі (часцей за ўсё паўналетнія), навучэнцы ПТВ, студэнты, якія жывуць у вялікіх гарадах; група рызыкі – тут больш выхадцаў з раённых цэнтраў, у якіх доступ да наркотыкаў больш складаны ў параўнанні з Мінскам і вялікімі гарадамі; кантрольная група – яе складаюць маладыя людзі, якія не ўжываюць наркотыкаў і не маюць сяброў-наркаманаў.

* * *

Паводле даных апытання, сёння на Беларусі амаль кожны шосты малады чалавек спрабаваў наркотыкі, у тым ліку неаднаразова. Гэта больш як 4 працэнты навучэнскай моладзі. Калі ўлічыць, што згодна са звесткамі Сусветнай арганізацыі аховы здароўя, 5-працэнтны ўзровень ужывання наркотыкаў з'яўляецца пагрозай для генафонду нацыі, дык не будзе перабольшаннем сцвярджаць, што для нашай краіны наркаманія становіцца нацыянальнай праблемай.

Наркаманія, як і любая хвароба, мае ўласцівасць распаўсюджвацца: адзін наркаман, калі ён не ізаляваны, можа ўцягнуць у "хваробу" 10-15 чалавек. Ужо сёння ў зоне магчымага паражэння знаходзяцца 29,6 працэнта нашай навучэнскай моладзі – менавіта столькі рэспандэнтаў маюць у сваім мікраасяроддзі знаёмых-наркаманаў. Праўда, у большасці выпадкаў – гэта не бліжэйшае акружэнне, а людзі, якія, магчыма, і не аказваюць на іх непасрэднага ўплыву. Тым не менш амаль кожны пяты рэспандэнт мае наркаманаў сярод сваіх сяброў, а больш за 14 працэнтаў – сярод аднакласнікаў і аднакурснікаў.

Далучэнне да наркотыкаў адбываецца часцей за ўсё ва ўзросце да 20 гадоў. Самы небяспечны перыяд пачынаецца ў 14 і доўжыцца прыкладна да 19 гадоў, дасягаючы свайго піку ў 15-16-гадовым узросце. Дарэчы, 30 працэнтаў рэспандэнтаў ад колькасці тых, хто спрабаваў наркотыкі, адмовіліся адказваць на гэтае пытанне.

* * *

Адным з фактараў далучэння да наркотыкаў з'яўляецца іх даступнасць. Значная частка моладзі лічыць, што наркотыкі даволі даступныя і іх можна набыць, напрыклад, на дыскатэках (50,3 працэнта), у інтэрнатах навучальных устаноў (16,1 працэнта) або ў саміх навучальных установах (13,7 працэнта). Больш за тое, у сярэднім па рэспубліцы прыкладна кожны дзесяты малады чалавек з упэўненасцю сцвярджае, што ведае, дзе пры жаданні можна набыць наркотыкі.

Трэба адзначыць, што адчуванні, якія зазнае чалавек пад уздзеяннем наркотыкаў, уяўляюць сабе дастаткова выразна (па ўласнаму вопыту) каля 19 працэнтаў апытаных, а больш як 45 працэнтаў – па расказах іншых людзей. І, на жаль, гэтыя ўяўленні іх не палохаюць: для 34,1 працэнта моладзі адчуванні, звязаныя з прыёмам наркотыкаў, уяўляюцца нечым прыемным, напрыклад, "выхадам" за межы ўласнага цела, бачаннем іншых, лепшых, чым наш, светаў, адчуваннем яснасці мыслення, абуджэннем натхнення і да т.п. У 11,2 працэнта апытаных стан наркатычнага ап'янення асацыіруецца са страхам, болем або нечым да гэтага падобным.

Узровень інфармаванасці моладзі пра розныя віды наркатычных рэчываў можна ацаніць як дастаткова высокі (75 працэнтаў рэспандэнтаў). Заканамерна, што ён адлюстроўвае ступень далучанасці да наркотыкаў. Так, гераін, какаін, марыхуана, гашыш, канаплі, мак, ЛСД у роўнай меры на слыху ў прадстаўнікоў усіх трох груп апытаных. Можна меркаваць, што гэтыя веды атрыманы або са СМІ, або ў выніку ўзаемін з равеснікамі. Такія ж прэпараты, як тарэн, первіцін і некаторыя іншыя ў большай ступені вядомы тым, хто ўжо мае вопыт ужывання наркотыкаў.

* * *

Як паказалі вынікі апытання, падлеткі, якія ўжываюць наркотыкі, значна часцей ацэньваюць свае стасункі з бацькамі як дрэнныя, канфліктныя, а адносіны паміж маці і бацькам – як халодныя, абыякавыя. Іншымі словамі, можна адзначыць выразную тэндэнцыю: да наркотыкаў часцей звяртаюцца падлеткі, якія апынаюцца ў сям'і ў своеасаблівай псіхалагічнай ізаляцыі, дзе дарослыя або не могуць зразумець іх праблемы, або больш заняты ўласнымі клопатамі.

Гэтая выснова пацвярджаецца і другім фактам, выяўленым у даследаванні: чым бліжэй дзіця да ўжывання наркотыкаў, тым слабейшы за ім кантроль з боку бацькоў. Вольны час падлеткаў, якія "асабіста не знаёмы" з наркотыкамі, практычна пастаянна знаходзіцца ў зоне ўвагі сям'і.

І, нарэшце, пэўнае значэнне для фарміравання асобы падлетка мае матэрыяльнае становішча сям'і. Вядома, што негатыўна ўздзейнічае як галеча, так і хутка дасягнутае багацце пры адсутнасці адпаведнай культуры. У ходзе апытання вылучаны чатыры групы сем'яў, якія адрозніваюцца па ўзроўню матэрыяльнага дабрабыту:

– сям'і часта даводзіцца адмаўляцца ад неабходных прадуктаў харчавання і адзення, часам пазычаць; з хатняй маёмасці ёсць толькі неабходны мінімум (халадзільнік, тэлевізар, старая мэбля) – гэта так званы "ніжні" слой, да яго аднеслі сябе 10,5 працэнта ўдзельнікаў апытання;

– грошай хапае на неабходныя прадукты харчавання, адзенне; сям'я не робіць пазык, але і не адкладвае грошы; гаспадарка забяспечана самай неабходнай бытавой, аўдыё-, відэатэхнікай, мэбляй – базавы слой, з ім атаясамлівае сябе большасць рэспандэнтаў (58 працэнтаў);

– грошай хапае на даволі забяспечанае жыццё (прадукты харчавання, адзенне, бытавую, аўдыё-, відэатэхніку, мэблю, адпачынак); сям'я можа рабіць зберажэнні – сярэдні слой, яго доля складае 27,2 працэнта;

– сям'я дазваляе сабе самыя дарагія пакупкі (нерухомасць, дарагія аўтамабілі і інш.), навучанне дзяцей за мяжой, адпачынак на прэстыжных курортах – вышэйшы слой, яго колькасць мізэрная (0,8 працэнта).

Як паказалі атрыманыя вынікі, да ўжывання наркотыкаў часцей схільныя падлеткі з самых малазабяспечаных сем'яў і сем'яў з сярэднім дастаткам.

* * *

Нарколагі сцвярджаюць, што для наркаманаў характэрны эмацыянальная няўстойлівасць, пачуццё адзіноты, незапатрабаванасці, прыгнечанасці, скажоная або дэфармаваная сістэма каштоўнасцей, няўменне прымаць на сябе адказнасць за ўласныя ўчынкі. У цэлым ва ўсіх удзельнікаў апытання з прычыны іх маладосці станоўчыя эмоцыі дамінуюць над адмоўнымі, большасць з іх упэўнена ў сабе, прагне дзеяння і спадзяецца на лепшае. Прычым самымі ўпэўненымі з'яўляюцца менавіта тыя, хто неаднаразова звяртаўся да наркотыкаў – пачынаючыя наркаманы. Тлумачыцца гэта, відавочна, тым, што гаворка ўсё ж такі ідзе не пра "закончаных" наркаманаў са скажонай псіхікай, а пра тых, у каго ёсць усе шанцы імі стаць. Разам з тым іншыя станоўчыя эмоцыі (спадзяванне на лепшае, жаданне дзейнічаць) праяўляюцца ў іх слабей, а адмоўныя (страх, трывога, апатыя, бязвыхаднасць) мацней, чым у рэспандэнтаў з іншых груп. У групе рызыкі сярод эмоцый дамінуе жаданне дзейнічаць. Можна меркаваць, што менавіта імкненне да актыўнасці і прымушае маладых людзей здзяйсняць учынкі на мяжы дапушчальнага.

* * *

У ходзе апытання выяўлена дастаткова выразнае адрозненне ў каштоўнасных устаноўках маладых людзей. Даныя паказваюць наяўнасць двух розных спосабаў дасягнення жыццёвага поспеху. Першы, на думку рэспандэнтаў, базіруецца на сацыяльна прымальных каштоўнасцях – працавітасці, сумленнасці і прыстойнасці. Гэты спосаб больш характэрны для моладзі з кантрольнай групы. Другі грунтуецца на каштоўнасцях у стылі "новых рускіх" і ўключае ў сябе ўменне выкарыстоўваць любыя сродкі, наяўнасць сувязяў, уплывовых сяброў – яго часцей выбіраюць пачынаючыя наркаманы. Пры гэтым прафесіяналізм і працавітасць адыходзяць у іх на другі план, а сумленнасць і прыстойнасць цэняцца вельмі нізка.

Кампаніі, у якія ўваходзяць пачынаючыя наркаманы і маладыя людзі з групы рызыкі, як правіла, патэнцыяльна больш крыміналгенныя, чым кампаніі звычайных маладых людзей. Так, напрыклад, у групе пачынаючых наркаманаў значна вышэйшая ўдзельная вага тых, хто часта ў кампаніях распівае спіртныя напоі, высвятляе адносіны з дапамогай фізічнай сілы, уступае ў выпадковыя палавыя сувязі, гуляе ў азартныя гульні на грошы.

* * *

Відавочна, што схільныя да наркотыкаў падлеткі маюць патрэбу ў наглядзе і дапамозе з боку рознага роду спецыялізаваных служб: псіхалагічных, медыцынскіх, сацыяльных. Разам з тым моладзь не вельмі ім давярае: каля паловы апытаных (48 працэнтаў) у выпадку ўзнікнення ў іх праблем, звязаных з наркотыкамі, нікуды звяртацца не збіраюцца і эфектыўнасць большасці з падобных службаў ацэньваюць як "ніжэй сярэдняга".

Сацыяльную антырэкламу наркотыкаў у СМІ трэцяя частка пачынаючых наркаманаў ацаніла як дарэмную з-за яе бязадраснасці і супярэчлівасці. Усё гэта ўказвае на адсутнасць прадуманай і дзейснай дзяржаўнай праграмы па барацьбе з маладзёжнай наркаманіяй.

Лідзія НОВІКАВА,
Надзея ГАЛУБКОВА,
Ірына ЛЯВІЦКАЯ.

Дзяржаўнае пытанне

Інтэграцыя патрабуе уніфікацыі

Дэпутат Валерый Мікалаевіч Захарчанка ўваходзіць у склад дзвюх парламенцкіх камісій па адукацыі. А дакладней, ён працуе ў пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі, а нядаўна абраны членам Камісіі па сацыяльнай палітыцы, навуцы, культуры і гуманітарных пытаннях Парламенцкага сходу Саюза Беларусі і Расіі. Але пры такой рабочай занятасці Валерый Мікалаевіч згадзіўся даць інтэрв'ю, як ён сказаў, "сваёй" газеце і прыняў нашага карэспандэнта ў сваім кабінеце ў Доме Урада.

- Валерый Мікалаевіч, больш дзесяці гадоў суверэннасці Беларусі і Расіі прывялі да раз'яднання і агульнай сістэмы адукацыі. Як выглядае сёння на фоне расійскай адукацыі, па вашым меркаванні, адукацыя Беларусі?

– Сапраўды, дарогі нашы хоць і разышліся, але ўвесь гэты час ідуць паралельна адна другой і нечым своеасаблівым не вельмі розняцца. Але ў плане арганізацыйным усе ўзаемныя здабыткі трэба прыводзіць да адной роўніцы. Калі ўзяць агульнаадукацыйную школу, дык у нас рэформа, як кажуць, у самым разгары, а ў Расіі толькі–толькі пачынаецца. Пераход на 12–гадовае навучанне толькі арганізуецца ў расійскіх школах, і пакуль у поўнай меры вучэбныя планы і праграмы не распрацаваны. Таму ў вучэбна–выхаваўчым працэсе існуе шэраг праблем.

Наша школа, што адметна, жыве ўжо ў рэфармаваным асяроддзі. Новыя пераўтварэнні адбываюцца з кожным навучальным годам. Як, вядома, выключэннем не стане і наступны год. Навучальныя ўстановы ўжо актыўна рыхтуюцца да пераходу на 5–дзённы вучэбны і 6–дзённы рабочы тыдзень, а таксама на 10–бальную сістэму ацэнкі ведаў. Плануецца і шэраг іншых нават ўвядзенняў. Адзначу, што школьная рэформа праходзіць у нашай краіне даволі імкліва і мэтанакіравана. Ёсць у ёй трывалы, можна сказаць, стрыжань, які і падтрымлівае рэфарматарскія інавацыі ў тонусе. Я думаю, што гэта звязана і з кампактнасцю самой нашай дзяржавы, і, канешне, з імкненнем да абагульнення ўжо назапашанага вопыту, захавання глыбокіх традыцый беларускай педагогікі. Расійская адукацыя больш схільная да вынаходніцтва, якое, на жаль, не заўсёды апраўдана. Сёння аб гэтых праблемах расійскай школы можна пачуць і ў выступленнях Міністра адукацыі Расіі Уладзіміра Філіпава. Дарэчы, міністр не можа ў поўнай меры паўплываць на кадравую палітыку навучальнай установы, як гэта адбываецца ў нас. У Расіі ВНУ маюць больш самастойнасці, у тым ліку і ў кіраванні. У Беларусі гэтае пытанне вырашаецца больш кансерватыўна. Акрамя гэтага, ёсць значныя адрозненні паміж нашымі сістэмамі і ў праблемах набору, выпуску студэнтаў. Размеркавання выпускнікоў, у тым паняцці, як яно існуе ў нас, у Расіі няма. Расійскія вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы розняцца ад нашых яшчэ і маштабнасцю платнага навучання. Расійская адукацыя выйшла далёка за рамкі сфарміравання толькі платных вучэбных груп. Нядаўна я быў у Калузе. Гэта вядомы расійскі старажытны горад, абласны цэнтр. І што самае прыкметнае, усе яго 17 вышэйшых навучальных устаноў з'яўляюцца недзяржаўнымі. Такая ўсеаб'ёмнасць прыватнага сектара адукацыі не заўсёды выйгрышная. Узнікаюць праблемы з якасцю адукацыі, з арганізацыяй вучэбна–выхаваўчага працэсу, і увогуле ёсць непаразуменні ў такіх структурах з органамі дзяржаўнага кіравання.

- У нядаўна прынятым Законе аб адукацыі ёсць, як вядома, і ваша праца, Валерый Мікалаевіч. Ці выкарыстоўвалі вы вопыт расійскіх калег?

– Сапраўды, праект Закона аб адукацыі распрацоўваўся Пастаяннай Камісіяй па адукацыі, культуры, навуцы і навукова–тэхнічным прагрэсе Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу рэспублікі з улікам ужо прынятых аналагічных законаў Расіі і Украіны. Быў выкарыстаны нават мадэльны закон аб адукацыі, які разглядаўся на міжпарламенцкай асамблеі краін СНД. Чаму мадэльны? Таму, што гэта не заканадаўчы дакумент, а, так бы мовіць, яго аснова, дзе выкладзены агульныя прынцыпы Закона аб адукацыі. Цяпер, калі мы прыступілі да распрацоўкі больш вузкіх заканадаўчых актаў, накшталт Законаў аб прафесійна–тэхнічнай і вышэйшай адукацыі, дык пры гэтым будуць ужо выпрацаваны агульныя падыходы развіцця адукацыі для абедзвюх краін.

Відавочна, што адукацыя Беларусі знаходзіцца сёння на пераходным этапе. Ад звыклага, сталага стану, які фарміраваўся дзесяткамі гадоў, яна пераходзіць на зусім новы віток свайго развіцця. Яна будзе заснавана на інфармацыйных тэхналогіях, якія неабходна ўкараняць у адукацыйны працэс. Нельга ў гэтым абмяжоўвацца толькі камп'ютэрнымі класамі. Інфармацыйнае забеспячэнне павінна атрымаць кожнае рабочае месца як настаўніка, так і вучня. Дарэчы будзе сказаць, што ў гэтым напрамку расіяне пераўзышлі нас. Навуковае, інфармацыйнае, метадычнае забеспячэнне адукацыі ў іх намнога вышэй. Да гэтага трэба імкнуцца і нам. Хаця магчымасці нашай дзяржавы, на жаль, не суразмерныя з патрэбнасцямі адукацыі. Але, як запісана ў 15 раздзеле Закона аб адукацыі, аб'ём бюджэтнага фінансавання на ўтрыманне і развіццё нацыянальнай сістэмы адукацыі зацвярджаецца Законам Рэспублікі Беларусь аб бюджэце на чарговы фінансавы год і ўстанаўліваецца ў памеры не менш 10 працэнтаў ад валавага ўнутранага прадукту.

Аб чым гэта гаворыць? Аб тым, што наша рэспубліка выдаткоўвае на адукацыю не менш іншых краін, у тым ліку і Расіі. Канешне, на 10 працэнтаў не пашыкуеш, як кажуць, але для нармальнага развіцця цалкам дастаткова. Галоўнае, каб эканоміка нашай краіны стабільна развівалася. У такой жа прапорцыі будзе ўтрымлівацца і развівацца адукацыя.

- Як вы ацэньваеце ролю камісіі Парламенцкага сходу Саюза Беларусі і Расіі ў працэсе уніфікацыі адукацыі абедзвюх краін? Ці ёсць сумесныя праграмы, якія ўжо рэалізаваны?

– У аснове дзейнасці нашай камісіі стаіць задача выпрацоўкі адзіных падыходаў у вядзенні сацыяльнай палітыкі Саюза дзвюх краін. У гэты блок сацыяльных пытанняў уваходзяць медыцына, сацыяльнае забеспячэнне, адукацыя, навука. Адзінства поглядаў у развіцці гэтых галін ужо выпрацавана, але яшчэ пакуль не комплексна, а адзінкавымі напрамкамі.

Хачу адзначыць, што ў фарміраванні агульнасаюзнай адукацыйнай прасторы значнае месца адводзіцца, акрамя нашай камісіі, і навукова–кансультатыўнаму Савету Парламенцкага сходу па пытаннях саюзнага грамадскага будаўніцтва і сацыяльнай палітыкі. У яго ўваходзяць вядомыя палітычныя і грамадскія дзеячы, вучоныя Расіі і Беларусі. Так, сумеснымі намаганнямі ўжо запушчаны дзве адукацыйныя праграмы, якія фінансуюцца з саюзнага бюджэту. Дарэчы, ён не вельмі значны і складае каля 3,5 млрд. расійскіх рублёў.

Першы праект звязаны з адкрыццём у Мінску філіяла Маскоўскага сацыяльнага універсітэта. Гэтая навучальная ўстанова была створана па рашэнню Савета Міністраў Саюза Беларусі і Расіі. Там вядзецца падрыхтоўка спецыялістаў для Міністэрства працы і сацыяльнай абароны. Да гэтага ў нас падобнага профілю падрыхтоўкі кадраў не было ні ў адной ВНУ. БДУ, праўда, у апошні час імкнецца запоўніць гэтую нішу, але яго спецыялісты маюць больш шырокі спектр падрыхтоўкі.

Яшчэ дадам, што філіял універсітэта месціцца ў будынку, які выдзеліў Мінгарвыканкам. Утрымліваецца ўстанова як за сродкі саюзнага бюджэту, так і за кошт пазабюджэтнай дзейнасці: тут ёсць платныя групы. На сённяшні дзень у гэтым універсітэце навучаецца больш 600 беларусаў, і сёлета адбудзецца першы выпуск.

Другая праграма стала рэалізоўвацца два гады назад. Яе ініцыятарам выступіла вядомы педагог, прафесар Санкт–Пецярбургскага універсітэта інтэграцыі Валянціна Мікалаеўна Іванова. Па яе прапанове дзве групы студэнтаў беларускіх ВНУ навучаюцца сёлета ў Санкт–Пецярбурзе. Стыпендыі ім выдзяляюцца з саюзнага бюджэту.

Знайшлі шырокае распаўсюджанне і двухбаковыя дамоўленасці паміж канкрэтнымі адукацыйнымі структурамі і навучальнымі ўстановамі. Ужо добра вядома супрацоўніцтва камітэтаў адукацыі Мінска і Масквы, упраўленняў адукацыі Гомельскага і Магілёўскага аблвыканкамаў, а таксама іншых рэгіёнаў нашай краіны. Трэба адзначыць, што рэалізацыя праграм па уніфікацыі адукацыі праходзіць пры садзейнічанні міністэрстваў адукацыі абедзвюх краін. Іх сумеснымі дзеяннямі будуць арганізоўвацца канферэнцыі, семінары, нарады, дзе будзе аналізавацца ўжо набыты вопыт, а таксама вызначацца далейшыя накірункі. Відаць, аб гэтым, у тым ліку, і будуць весці размову дэпутаты Парламенцкага сходу Саюза Беларусі і Расіі ў час чарговай сесіі ў Санкт–Пецярбургу.

- Валерый Мікалаевіч, "Настаўніцкая газета" дзякуе вам за гутарку і жадае плёну ў вашай працы. Да новых сустрэч.

Гутарыла Ала КЛЮЙКО.

Пераходзім на пяцідзёнку

На пяцідзённы вучэбны тыдзень з 33 навучальных устаноў Бабруйска поўнасцю пяройдуць толькі 13.

Шасцідзённая сістэма захоўваецца ў дзвюх гарадскіх гімназіях, вучэбным комплексе "Школа - каледж мастацтваў",а таксама ў сярэдніх школах №№ 6,9,14,19 з паглыбленым вывучэннем прадметаў. Усе астатнія навучальныя ўстановы будуць працаваць па змешанай сістэме.

У горадзе ёсць пэўны вопыт і напрацоўкі па арганізацыі пазакласнай выхаваўчай работы ў шосты дзень тыдня. У сярэдняй школе №14 праводзіўся эксперымент па арганізацыі пазакласнай выхаваўчай работы праз пазнавальныя творчыя аб'яднанні і навукова-пазнавальныя творчыя аб'яднанні вучняў.

Работа ў гэтых аб'яднаннях была арганізавана ў шосты дзень вучэбнага тыдня. Іх стварэнню папярэднічала вялікая і сур'ёзная работа па выяўленню інтарэсаў і схільнасцей вучняў, а таксама па вызначэнню кадравых магчымасцей школы і размешчаных у яе мікрараёне ўстаноў пазашкольнага выхавання і адукацыі, устаноў культуры і спорту.

У праграму дзейнасці творчых аб'яднанняў былі ўключаны такія напрамкі, як пазнавальны, навукова-даследчы, творчы, фізкультурна-аздараўленчы. Змест гэтай работы меў двухступеньчаты характар: базавы і павышаны. На базавым узроўні ставілася мэта выявіць патрэбы, схільнасці дзяцей, даць ім магчымасць вызначыцца ў сваіх інтарэсах, на павышаным узроўні - развівацца і ўдасканальвацца ў выбраным відзе дзейнасці.

Гэты вопыт будзе выкарыстаны і ў іншых навучальных установах горада.

Людміла САВОЦІНА, начальнік упраўлення адукацыі Бабруйскага гарвыканкама.

Супрацоўніцтва

У Маскву за вопытам

У рамках Праграмы доўгатэрміновага супрацоўніцтва паміж Усходняй адміністрацыйнай акругай Масквы і Магілёўскім аблвыканкамам адбылася паездка ў сталіцу Расіі дэлегацыі работнікаў адукацыі Магілёўскай вобласці. Яе ўзначальваў начальнік упраўлення адукацыі Магілёўскага аблвыканкама Валерый Багданаў.

Удзельнікі дэлегацыі знаёміліся са структурай упраўлення адукацыі Усходняй акругі Масквы, вывучалі вопыт работы ўпраўлення. Магіляўчане абмяняліся з гаспадарамі друкаванай прадукцыяй аб дзейнасці педагагічных калектываў навучальных устаноў.

Гасцям была прадастаўлена магчымасць вывучэння работы цэнтра адукацыі "Юніёр", дашкольных устаноў, гімназій, Палаца творчасці моладзі і інш. Дэлегацыя Магілёўскай вобласці прыняла таксама ўдзел у семінары педагагічных работнікаў Масквы. Ён прайшоў на базе Маскоўскай гуманітарна–сацыяльнай акадэміі і асвятляў тэму "Развіццё творчых здольнасцей навучэнцаў пры бесперапыннай адукацыі".

У бліжэйшы час плануецца прыезд дэлегацыі работнікаў адукацыі Усходняй акругі Масквы ў Магілёўскую вобласць.

Ала КЛЮЙКО.

За мяжой

Кожная справа пачынаецца з чалавека

У 1919 годзе ў Вільні пачала працаваць беларуская гімназія, якая чвэрць стагоддзя ўзгадоўвала кадры свядомых беларусаў, пакуль не была зачынена ў 1944 г. Праз паўстагоддзя тут, у 1994 годзе, пачала сваё існаванне беларуская школа імя Ф.Скарыны - адна на ўсёй тэрыторыі былога Савецкага Саюза.

Таму і захацелася мне сваімі вачыма ўбачыць, як жывуць і адчуваюць сябе ў Літве мае землякі-беларусы. Я сама ў пачатку дзевяностых, адчуўшы, што майму дзіцяці прыйдзецца ламаць усталяваныя нормы жыцця і надалей прыстасоўвацца ў асяроддзі на правах іншаземца, вярнулася на сваю гістарычную Радзіму. Доўга я чакала выпадку, і нарэшце ён надарыўся.

Не без хвалявання вярталася я ў сваё былое. Вільнюс сустрэў мяне слязлівым днём, шэры змрок ахінуў стары горад, і, здавалася, ён пастарэў аж на цэлае стагоддзе, што і было на самай справе. Пакідала я Вільнюс у дваццатым стагоддзі, а завітала зноў у дваццаць першым.

Доўга шукаць школу не давялося. Па дамоўленасці з завучам еду на сустрэчу. Невялічкі будынак за блакітнай агароджай сустракае мяне званком і гучнымі дзіцячымі галасамі. З густам абстаўлены вестыбюль, фіранкі на вокнах, вазоны робяць яе падобнай да сямейнай школы.

Ды яна такая і ёсць. 173 вучні, 30 настаўнікаў - вось і ўвесь калектыў. Ва ўтульным пакоі збіраюцца мае калегі, і мы пачынаем размову.

- Кожная справа пачынаецца, як вядома, з чалавека. У вас такі таксама быў? - пытаюся я ў намесніка дырэктара школы Рамана Вайніцкага?

- Так. Наш зямляк, пісьменнік Сяргей Шупа, звярнуўся ў пачатку перабудовы ў Міністэрства адукацыі з прапановай адкрыцця беларускай школы для беларусаў, якія пражываюць у наваколлі Вільнюса. І быў пачуты.

Першыя крокі пачыналіся з дзіцячых садкоў. Трэба было знайсці памяшканне, пасля вяліся гутаркі з бацькамі, якія хацелі, каб іх дзеці вучыліся на роднай мове, далей - розныя паперы ад уладаў. Урэшце, усё адбылося.

Мы працуем у адпаведнасці з вучэбнымі планамі і праграмамі для агульнаадукацыйных школ Літоўскай Рэспублікі,- распавядае завуч. -Выкладанне вядзецца на беларускай і літоўскай мовах. З першага класа вучні вывучаюць беларускую, літоўскую і адну замежную мову (англійскую, французскую або латынь). У школе створаны ўсе ўмовы для набыцця дзецьмі добрых ведаў, вучні і настаўнікі ставяцца адзін да аднаго нібы сябры, таму і якіхсьці парушэнняў дысцыпліны амаль не бывае.

Кабінеты маюць належнае абсталяванне і тэхнічныя сродкі навучання: камп'ютэры, відэа- і аўдыётэхніку. Ёсць чытальная зала і бібліятэка. Дарэчы, яна збіралася агульнымі намаганнямі педагогаў, якія звярнуліся ў бібліятэкі роднай Беларусі і ў выніку атрымалі шмат літаратуры з усіх куточкаў нашай краіны. Прыгажосць інтэр'ера, добрае абсталяванне памкнула мяне на пытанне:

- Хто фінансаваў і зараз фінансуе школу?

Аказалася, што ўстанова поўнасцю фінансуецца з гарадскога бюджэту. Напачатку былі атрыманы траншы ад Літоўскага Міністэрства адукацыі і нашага пасольства ў Літве, а таксама спонсарская дапамога.

Далей гутарка ішла ў перакрыжаваных пытаннях. Настаўнікі цікавіліся пра маё жыццё, а я пра іхняе. Хацелася даведацца шмат аб чым: духоўным і культурным асяроддзі, як жывуць бацькі вучняў, якія сувязі з радзімай і замежжам?

Мне расказвалі пра захапленні вучняў, іх інтарэсы і клопаты. У школе дзейнічаюць шматлікія гурткі: вакальны, бальных танцаў, выяўленчага мастацтва, спартыўны і іншыя.

Ёсць курс "Этнакультура Беларусі", які знаёміць з этнічным паходжаннем народа, яго менталітэтам, культурнымі традыцыямі. Базавае навучанне - дзесяцігадовае, а таксама дванаццацігадовае.

Па дамоўленасці паміж Літвой і Беларуссю вучні Віленскай школы маюць магчымасць паступаць у ВНУ Беларусі і наадварот. Часам тыя, хто заканчвае навучанне ў Беларусі, застаецца тут працаваць, некаторыя ж вяртаюцца ў Літву.

Даволі часта яны наведваюцца ў Беларусь на алімпіяды і фестывалі, выязджаюць у шматлікія краіны Еўропы. У гэтым сэнсе жыццё іх насычанае і цікавае. Дзеці былі ў Польшчы, Швецыі, Эстоніі, Фінляндыі. Гэтаму можна і пазайздросціць, бо нішто не пашырае кругагляд так, як вандроўкі. У падарожжы бяруць лепшых, што з'яўляецца добрым стымулам у вучобе.

Віленскую школу не абыходзяць увагай і нашы дзеячы культуры. Сюды завітваюць беларускія паэты і пісьменнікі.

Было б не зусім праўдзіва маляваць жыццё нашых землякоў у Літве аднымі ружовымі фарбамі. А таму я запыталася пра іх праблемы. Адказ быў чаканы. Крызіс у эканоміцы, беспрацоўе бацькоў, часам нездаровы клімат у сем'ях - усё тое, што існуе і ў нас. Напрыклад, у сталоўцы толькі 30 бясплатных абедаў, а ўсе іншыя за іх плацяць 15 долараў, што пры непрацаздольным бацьку або маці складае немалую частку ад сямейнага бюджэту.

Напрыканцы гутаркі ў кабінет завітала выкладчыца музыкі з гітарай. Яна спявала беларускія песні на словы Ніла Гілевіча і іншых знакамітых нашых паэтаў, а мне здавалася, быццам я зусім і не ў Літве, а дзесь у адной з нашых беларускіх школ Лагойскага раёна, прыкладна, у Швабах, і слухаю голас далёкага дзяцінства.

Пакідала я сваіх новых знаёмцаў усхваляваная, як і перад сустрэчай. На развітанне пажадала калектыву педагогаў плённай працы, натхнення і поспехаў у высакароднай справе выхавання свядомых беларусаў у такой блізкай і такой далёкай краіне, якой стала сёння Літва.

А ў вушах яшчэ доўга гучалі словы песні: "Чуб ільняны светла-русы, тата з мамай беларусы..."

Аліна ЛЕГАСТАЕВА.

Рэгіянальны ракурс

Раўназначныя партнёры

Рашэннем Докшыцкага райвыканкама зацверджана Праграма развіцця сістэмы адукацыі раёна да 2010 года. Яна працуе ўжо другі год і мае на ўвазе дашкольную адукацыю, пачатковую і сярэднюю школы, асноўныя напрамкі выхаваўчай работы, перспектывы развіцця школьнай сеткі, кадравае забеспячэнне, навукова-метадычную падрыхтоўку педагогаў, умацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы ўстаноў адукацыі. Раённая Праграма аб'ядноўвае ў сабе некалькі асобных праграм.

На ўсіх этапах развіцця школы актуальнай была і застаецца праблема якасці адукацыі. Фактар пераемнасці ў навучанні і выхаванні – адзін з важнейшых у эфектыўнасці работы па гэтай праблеме.

Яшчэ ў 1990 годзе ў нас былі арганізаваны 2 комплексы "школа–сад". Цяпер такіх комплексаў – 12. З іх 3 комплексы "сярэдняя школа–сад", 7 – "базавая школа–сад", 1 – "пачатковая школа–сад", 1 – "сярэдняя школа–сад–прытулак". Галоўная іх мэта – рэалізацыя адзінай лініі выхавання дзіцяці ў час дашкольнага і пачатковага школьнага ўзросту, наданне педагагічнаму працэсу цэласнага, паслядоўнага і перспектыўнага характару.

Аналіз работы комплексаў пацвярджае, што сувязь паміж дашкольным і пачатковым звеннямі палепшылася. Настаўнікі і выхавальнікі працуюць над адзінай метадычнай тэмай па ўдасканаленню вучэбна–выхаваўчага працэсу на аснове ідэй развіццёвага навучання, узаемавывучэння праграм і ўзаеманаведвання заняткаў і ўрокаў. Гэта становіцца сістэмай іх работы.

З мэтай лепшай адаптацыі вучняў–шасцігодак да навучальнага працэсу ў раёне максімальная колькасць класаў размешчана на базе дзіцячых садоў. У іх навучаецца 70 працэнтаў вучняў, і толькі 30 працэнтаў – у школах. Практыка работы дзіцячых садоў даказала, што іменна тут створаны лепшыя ўмовы падрыхтоўчых класаў. Ёсць гульневыя, прыродныя і спартыўныя куткі, выкарыстоўваюцца сюжэтна–ролевыя гульні, створана прадметна-развіццёвае асяроддзе.

Кожны дзень праводзіцца ранішняя гімнастыка з музычным суправаджэннем і дынамічны перапынак. Настаўнікі падрыхтоўчых класаў імкнуцца цікава спланоўваць свае ўрокі, праводзяць іх у гульневай форме. Вучаць дзяцей авалодваць патрэбнымі ўменнямі і навыкамі. На занятках выкарыстоўваецца дыферэнцыяцыя і індывідуалізацыя навучання. Настаўнікі разумеюць, што ў цэнтры адукацыйнага працэсу стаіць асоба дзіцяці і імкнуцца стварыць умовы для яе інтэлектуальнага развіцця, набыцця творчага і маральнага патэнцыялу. Развіццё асобы вучня працягваецца і ў пасляўрочны час. Многія школьнікі з пачатковых класаў займаюцца рытмікай, дэкаратыўна–прыкладной дзейнасцю, беларусазнаўствам, засвойваюць асобныя тэмы курса "Здаровы лад жыцця".

Вучэбна–выхаваўчы працэс у 33 агульнаадукацыйных школах, дзе налічваецца 4696 дзяцей, ажыццяўляюць 724 педагогі.

У кожнага настаўніка ёсць свой "сакрэт", свае творчыя знаходкі, якія дапамагаюць дасягнуць патрэбнага эфекту ўрокаў, трывалых ведаў і навыкаў вучняў.

Педагогі 22 агульнаадукацыйных школ уключыліся ў эксперыментальную работу, работу па апрабацыі і ўкараненню адукацыйных тэхналогій. 9 устаноў адукацыі атрымалі статус рэспубліканскіх эксперыментальных пляцовак па двух кірунках: апрабацыя ўдасканаленай сістэмы ацэнкі ведаў вучняў сярэдняй школы (Барсукоўская сярэдняя школа), інфармацыйныя тэхналогіі ў арганізацыі вучэбнага працэсу і кіраўніцкай дзейнасці (сярэднія школы №1, №2 г.Докшыцы, Бягомльская, Крулеўшчынская, Ваўкалацкая, Барсукоўская сярэднія, Гарадзішчанская, Крыпульская базавыя школы).

7 устаноў маюць квоту Міністэрства адукацыі для правядзення апрабацыі педагагічных інавацый па трох напрамках: "Першы крок", "Крок за крокам", развіццёвае навучанне па сістэме Эльконіна–Давыдава. Докшыцкая вочна–завочная школа атрымала статус абласной эксперыментальнай пляцоўкі па распрацоўцы і апрабацыі інавацыйнай мадэлі вячэрняй агульнаадукацыйнай школы з улікам прафесійнай падрыхтоўкі вучняў. Акрамя гэтага, працуе 16 раённых эксперыментальных пляцовак.

Сістэма развіццёвага навучання Эльконіна–Давыдава апрабіруецца ў сярэдняй школе №1 г.Докшыцы і Крулеўшчынскай сярэдняй школе з 1997 года (яна мае працяг у сярэднім звяне навучання), а ў сярэдняй школе №2 г.Докшыцы – з 2000. Яна раскрывае патэнцыяльныя магчымасці вучняў, іх здольнасці да аналізу, планавання, абстрагавання. Развіццёвая сістэма вучыць дзяцей сумесна працаваць у пары, групе, паважаць чужое меркаванне і ўмець адстойваць сваё. Вучні гэтых класаў вызначаюцца асаблівай актыўнасцю, імкненнем самастойна здабываць веды, самаўдасканальвацца.

Чацвёрты год у раёне ідзе апрабацыя і ўкараненне метадалогіі "Крок за крокам" і "Першы крок". Апорнай школай, дзе 6 з 10 пачатковых класаў працуюць па дадзенай тэхналогіі, з'яўляецца сярэдняя школа №2 г.Докшыцы і дзіцячы сад №3 г.Докшыцы. Вынікі аналізу апрабацыі вышэйназваных тэхналогій сведчаць аб тым, што ў дзяцей–дашкольнікаў павысіўся сярэдні індэкс здароўя, а таксама ўзровень камунікабельнасці, развіцця мовы, мысленных аперацый. Для малодшых школьнікаў характэрна больш інтэнсіўнае, чым пры традыцыйным навучанні, развіццё агульных вучэбных уменняў і навыкаў, рэфлексіўных уменняў, павышэнне камунікабельнасці.

Трэці навучальны год педагагічны калектыў Барсукоўскай сярэдняй школы з'яўляецца ўдзельнікам эксперыменту па апрабацыі новай тэхналогіі ацэнкі ведаў, вучэбнай дзейнасці школьнікаў –дзесяцібальнай сістэмы. Па меры правядзення эксперыменту павялічваецца колькасць яго ўдзельнікаў: калі на 1 этапе ў ім удзельнічалі вучні 5–8, 10 класаў, дык на III этапе яго ўдзельнікам з'яўляецца ўвесь педагагічны калектыў, за выключэннем настаўнікаў пачатковых класаў. Апрабацыя ўдасканаленай сістэмы ацэнкі ведаў з 2001–2002 навучальнага года ідзе таксама ў сярэдняй школе №2 г.Докшыцы і Гарадзішчанскай базавай школе.

З гэтага навучальнага года Докшыцкі раён - пілотны па ўкараненні інфармацыйных тэхналогій у вучэбна-выхаваўчую і ўпраўленчую дзейнасць.

З гэтага навучальнага года наш раён – пілотны па ўкараненні інфармацыйных тэхналогій у вучэбна-выхаваўчую і ўпраўленчую дзейнасць.У адпаведнасці з раённай праграмай "Інфарматызацыя" закуплены мадэм, мадэрнізавана 15 адзінак тэхнікі. Курсавую перападрыхтоўку прайшлі 27 педагогаў, з іх 2 супрацоўнікі аддзела адукацыі, 4 кіраўнікі школ, 14 настаўнікаў–прадметнікаў.

Цэнтрам інфармацыйных тэхналогій аддзела адукацыі (загадчык Цэнтра Мікалай Васільевіч Філончык) падрыхтавана каля сарака настаўнікаў.

Інфармацыйныя тэхналогіі выкарыстоўваюцца пры выкладанні матэматыкі, хіміі, фізікі, біялогіі, рускай і беларускай мовы ў сярэдняй школе №1 і сярэдняй школе №2 г.Докшыцы, Барсукоўскай і Крулеўшчынскай сярэдніх школах.

Вядзецца ўкараненне інфармацыйных тэхналогій у Бягомльскай, Ваўкалацкай сярэдніх, Гарадзішчанскай і Крыпульскай базавых школах. Настаўнікамі-прадметнікамі праведзена каля 100 урокаў.

Трывала ўваходзяць камп'ютэрныя тэхналогіі арганізацыі навучальнага працэсу ў практыку работы настаўнікаў–моваведаў М.Н.Грайчонак, В.С.Бальшуновай, Г.І.Пакальскай, Т.В.Новікавай, М.В.Казлоўскай, В.У.Парневіч, Л.У.Катэйка (сярэднія школы №1 і №2 г.Докшыцы, Крулеўшчынская сярэдняя і Гарадзішчанская базавая школы).

Акрамя навучальных устаноў, якія маюць афіцыйны статус па правядзенні эксперыментальнай работы, на базе асобных школ ідзе работа па выкарыстанні розных педагагічных тэхналогій ці іх элементаў. Так, у дашкольных установах выкарыстоўваюцца элементы ТРВЗ, элементы методыкі Мантэсоры, Глазырынай, Зайцава (дашкольныя ўстановы г.Докшыцы, Параф'янава, станцыі Крулеўшчына, Бягомльскі дзіцячы сад).

Элементы методыкі ТРВЗ, Зайцава, Занкова маюць працяг і ў пачатковай школе. Настаўнікі пачатковых класаў укараняюць у практыку сваёй работы элементы тэхналогіі "Крок за крокам", элементы тэхналогіі развіццёвага навучання, розныя гульневыя тэхналогіі (Барсукоўская, Параф'янаўская, Ваўкалацкая сярэднія і Прудніцкая базавая школы).

Інфармацыйныя тэхналогіі шырока выкарыстоўваюцца сёння ў школах раёна пры выкладанні матэматыкі, хіміі, фізікі, біялогіі, рускай і беларускай моў.

Не толькі ў раёне і вобласці, але нават і ў рэспубліцы вядомы вопыт і поспех работы настаўніцы беларускай мовы і літаратуры сярэдняй школы №2 г.Докшыцы Марыі Нікадзімаўны Грайчонак. У практыку яе працы трывала ўвайшла тэхналогія нейралінгвістычнага праграмавання, асноўны прынцып якой – вучыць дзяцей, выкарыстоўваючы ўсе іх органы пачуццяў. Такі падыход да навучання мове мае на мэце навучыць пісаць правільна, лёгка і хутка, дапамагчы вучням "рухацца самастойна". Ён уяўляе сабой сістэму работы па інтэнсіўным павышэнні практычнай пісьменнасці, развіцці ўвагі, памяці, мыслення, фантазіі, творчых здольнасцей на аснове фарміравання звязнай вуснай і пісьмовай мовы.

Марыя Нікадзімаўна мае шмат цікавых напрацовак, розных матэрыялаў і заданняў па тэхналогіі нейралінгвістычнага праграмавання. Сваім вопытам работы яна часта дзеліцца з педагогамі раёна і вобласці.

Тэхналогія французскіх майстэрняў рэалізуецца настаўнікамі–моваведамі Р.Ю.Падляшчук, Т.В.Новікавай, Л.І.Дранковіч, Г.І.Пакальскай (Параф'янаўская сярэдняя школа, сярэднія школы №1 і № 2 г.Докшыцы, Глінская сярэдняя школа).

У раёне ёсць вопыт прымянення тэхналогіі модульнага навучання (Сітцаўская, Бярозаўская сярэднія школы), групавой і парна–групавой работы на ўроках (Бягомльская, Параф'янаўская, Крулеўшчынская, Барсукоўская сярэднія школы), тэхналогіі рознаўзроўневага навучання (Барсукоўская, Бягомльская сярэднія, Юркаўшчынская базавая школа).

Укараненне новых тэхналогій навучання – гэта не даніна модзе, а патрабаванне часу. Яно дае магчымасць паспяхова вырашаць задачу, вызначаную праграмай рэфармавання школы — рэалізацыю прынцыпу забеспячэння адукацыйных патрэб асобы з улікам яе індывідуальных асаблівасцей і магчымасцей. З дапамогай новых адукацыйных тэхналогій вучань і настаўнік становяцца раўназначнымі партнёрамі. Такім чынам вырашаюцца задачы павышэння якасці адукацыі, ствараюцца аптымальныя ўмовы для маральнага, інтэлектуальнага і творчага развіцця асобы дзіцяці.

Фёдар ПАЛАЧАНІН, галоўны спецыяліст аддзела адукацыі Докшыцкага райвыканкама.

Выставы

У яе малюнкі трэба ўглядацца

У Японіі, Кітаі, Чэхіі выстаўляліся малюнкі Тані Якушавай з Магілёва. А яшчэ ў Славакіі, Польшчы, Украіне і на шматлікіх рэспубліканскіх і абласных выставах. Адтуль яна прывезла дыпломы, прызы. А цяпер у выставачнай зале Цэнтра пазашкольнай работы Магілёва праходзіць яе персанальная выстава, дзе прадстаўлена 70 работ дзяўчыны.

У восем гадоў Таня прыйшла ў студыю выяўленчага мастацтва "Тон" да Ірыны Георгіеўны Сталяровай – тады яшчэ студыю Палаца піянераў і школьнікаў. Цяпер Таццяна вучыцца ў педагагічным каледжы, але і на занятку ў студыі не забываецца. За гэтыя дзесяць гадоў, што яна займаецца малюнкам, дзяўчына напісала сотні розных па тэхніцы і тэме работ.

У яе малюнкі трэба ўглядацца. І кожны ўбачыць нешта сваё. Праз складанае спляценне ліній адлюстраваны чалавечыя ўзаеміны, адносіны з навакольным светам. Многія падкрэсліваюць індывідуальнасць работ Таццяны. "Калі Ірына Георгіеўна перад усімі дзецьмі сказала, што я намалявала алімпійскага мішку, – расказвае дзяўчына, – а ў іх студыі ніхто не змалеўваў, мне было жахліва сорамна. Пасля таго ў мяне ўсё знікла жаданне маляваць нешта падобнае да таго, што малююць іншыя"...

Людміла ДАВЫДЗЕНКА,
намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце Цэнтра пазашкольнай работы Магілёва.

"Вобразы мілыя роднага краю..."

Іх увасобілі вучні другіх і трэціх класаў сярэдняй школы № 110 Мінска на сваіх вышыванках, якія цяпер выстаўлены ў школьным музеі. Згаданы радок коласаўскага верша нездарма стаў назвай выставы: яна адносіцца да шэрагу мерапрыемстваў, прымеркаваных да юбілейнага Купалава-Коласаўскага года.

Школьнікі рыхтаваліся да яе ўсю зіму, а дапамагала ім кіраўнік гуртка па выбару "Вышыванкі" Ірына Алегаўна Табушава. Выставу наведаў старшыня Таварыства беларускай мовы Кастрычніцкага раёна Мінска Іван Іванавіч Грыб. Ён падарыў аўтарам работ дзіцячыя кніжкі.

Выстава прысвячалася Тыдню беларускай мовы і літаратуры, у якім узялі ўдзел вучні амаль з усіх класаў. Былі спевы, танцы, інсцэніроўкі твораў Купалы і Коласа і інш.

Вольга ЗАЙКІНА.

Кнігі, якія паступілі ў Рэспубліканскую навукова-педагагічную бібліятэку

577646, 577945 Баль Н.Н. Обследование чтения и письма у младших школьников: Учеб.-метод. пособие для учителей-дефектологов / Н.Н. Баль, И.А.Захарчень. - Мн.: Ураджай, 2001. - 75 с. - Библиогр.: с.74.

Описаны серии заданий для осуществления процессов чтения и письма. Приводятся таблицы для чтения букв, слогов, слов, фраз, рассказов, тексты диагностических диктантов, изложений, планы и тексты сочинений. Приведена схема обследования речи младшего школьника.

577814 Буценко И.Н. Уроки технологии хозяйствования в начальной школе (приготовление кулинарных блюд): Пособие для учителей / И.Н.Буценко, А.Ф.Журба; Министерство образования Республики Беларусь ; Нац. ин-т образования. - Мн., 2001. - 52 с. - Библиогр.: с.51.

Цель пособия – обеспечить учителей начальных классов методическими материалами, необходимыми для изучения модуля "Технология хозяйствования" учебного предмета "Технология" в начальной школе. Приводятся методические рекомендации по проведению уроков по приготовлению различных блюд, программа внеклассных занятий, список рекомендуемой литературы.

577815 Буценко И.Н. Уроки технологии хозяйствования в начальной школе (ремонт одежды): Пособие, для учителей / И.Н.Буценко, А.Ф.Журба; Министерство образования Республики Беларусь; Нац. ин-т образования. - Мн., 2001. - 32 с. - Библиогр.: с.32.

В пособии приведены методические материалы по изучению раздела "Ремонт одежды" (пришивание пуговиц, наложение заплаты). Приведены примерная программа внеклассных занятий и рекомендации по организации домашней работы учащихся.

577890 Герасименко Н.П. Маршруты познания и воспитания: Пособие для учителей и руководителей, турист.-экскурс. групп / Н.П.Герасименко, С.С.Митрахович. - Мн.: Маст. літ., 2001. - 286 с.

Книга является справочным методическим пособием по организации туристско-краеведческой работы, содержит материал по регионам республики, где функционируют учреждения внешкольного образования и воспитания туристско-краеведческого профиля.

577804 Гімпель І.А. Заданні і практыкаванні да асноўных правіл па беларускай мове для 2 класа: Дапам. для настаўнікаў, вучняў і бацькоў / І.А.Гімпель. - Мн.: Юніпрэс, 2001. - 176 с. - (У дапамогу настаўнікам, вучням і бацькам).

У выданні змешчаны заданні і практыкаванні асноўных правіл па беларускай мове для 2 класа. У ім прапануюцца розныя заданні і практыкаванні на больш складаныя выпадкі засваення тэарэтычнага матэрыялу, якія будуць садзейнічаць выпрацоўцы ў вучняў трывалых уменняў і навыкаў па той ці іншай граматычнай тэме.

577805 Гімпель І.А. Заданні і практыкаванні да асноўных правіл па беларускай мове для 1 класа: Дапам. для настаўнікаў, вучняў і бацькоў / І.А.Гімпель. - Мн.: Юніпрэс, 2001. - 160 с. - (У дапамогу настаўнікам, вучням і бацькам).

Змешчаны заданні і практыкаванні да асноўных правіл па беларускай мове для 1 класа. Прапанаваны матэрыял дасць магчымасць праверыць на практыцы тэарэтычныя веды па граматыцы, будзе спрыяць удумлівай працы з правіламі граматыкі, дасць магчымасць найбольш эфектыўна ліквідаваць прабелы ў ведах.

577868 Дудзюк З.І. Чароўнае слова: Дапам. для настаўнікаў пачатк. кл., выхавальнікаў, кіраўнікоў дзіцячых тэатр. гурткоў / З.І.Дудзюк. - Мн.: Маст. літ., 2001. - 127 с.

Дапаможнік складаецца з метадычных рэкамендацый, п'ес-казак, вершаў, скарагаворак, лічылак, якія можна паспяхова выкарыстоўваць у навучальна-выхаваўчым працэсе. Кніга дапаможа развіць творчыя здольнасці дзяцей, выбраць для пастаноўкі на сцэне цікавы драматычны твор.

577732., 577733 Казакевич Н.Н. Что надо знать школьникам, выбирающим профессию / Н.Н.Казакевич, В.В.Лях; Респ. центр профориентации молодежи Министерства труда Республики Беларусь. - Мн., 2001. - 89 с.

Издание содержит основные прикладные знания по психологии и профориентации, описание основных областей профессиональной деятельности, сведения об индивидуально-типологических особенностях учащихся, их интересах и склонностях, профессиональной направленности и на различных этапах профессионального самоопределения.

578054 Каратай С.Н. Уроки литературы в 6 классе: Пособие для учителя / С.Н.Каратай, Т.Ф.Мушинская, Е.В. Перевозная, - Мн.: Лексис, 2001. - 228 с.

Пособие написано в соответствии с программой по литературе, а также с содержанием и структурой учебника-хрестоматии для 6 класса. Каждый раздел книги содержит материалы, имеющие целевое назначение . Материалы издания учитель может использовать на уроках для групповых и индивидуальных заданий, во внеклассной работе.

577187, 577942 Кушнер Ю.З. Методология и методы педагогического исследования: Учеб.-метод. пособие / Ю.З.Кушнер; Могилев. гос. ун-т. - Могилев, 2001. -109 с.

В учебно-методическом пособии целостно представлена технология педагогического исследования. Раскрываются не только методологические основы педагогической науки, но и обосновываются логика, структура, методы и методика педагогического исследования .

Юры СТАНКЕВІЧ

Сезонныя гульні ў футбол

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 55-56,57.)

Гаспадары пачынаюць з сярэдзіны, але Асланавіч свісціць. Тайм-аут. Мы плацемся ў цянёк, пад дрэвы. Ляжаць бы так да вечара, толькі паесці спачатку...

Прыгожая бялявая дзяўчынка прыносіць нам вядзерка з кампотам. Мы п'ем па чарзе.

– О-о! Смачна!

– Вельмі не захапляйцеся! – папярэджвае Асланавіч. – А то ногі не пабягуць. Вось пасля матча – калі ласка!

– Ведаем, анягож. Дзякуй, Асланавіч.

– А як цябе зваць? – чапляецца да дзяўчынкі Кацап. – Давай знаёміцца. Ты ў якой школе вучышся?

– Ціна, чаго захацеў. Усё-ткі зух наш Ваня.

– Мяне Наста зваць, – кажа дзяўчынка.

– А дзе ты кампоту столькі ўзяла?

– Доктарка прыслала са сталовай.

Вось яно што. Не забылася пра нас доктарка. Правільная жанчына.

Наста з пустым вядзеркам бяжыць назад. Перапынак зацягваецца. Гэта, пэўна, Асланавіч дае нам адпачыць.

Другі тайм мы ўжо не вытрымліваем: не хапае "фізухі". Адбіваемся, як можам. У Залмана толькі крыху сіл захавалася – усё-такі брамніку не бегаць многа. Таму ён і выручае нас раз за разам. Матч наш увогуле нават прыстойна ідзе да свайго завяршэння. Асланавіч пазірае ўжо на гадзіннік, рыхтуецца, каб даць сігнал на перапынак. Але якраз тут усё і здараецца. Лагерныя форварды навалам ідуць на нас, гледачы крычаць, свісцяць, бо ля нашай брамы ўтвараецца "куча мала". Падбягае Асланавіч, расцягвае гульцоў. Мяч у руках у Залмана, які ён учэпіста накрыў сваім даўгім целам, але сам Залман не падымаецца. Яму, пэўна, ударылі па галаве. Урэшце, ён з цяжкасцю садзіцца. Кроў цячэ ў яго па твары. Шчака рассечана. Ён засоўвае пальцы ў рот і... выцягвае выбіты зуб.

Асланавіч свісціць і аб'яўляе перапынак. Нехта ўжо бяжыць за доктаркай. З сакваяжыкам у руках, яна перасякае стаптанае нашымі нагамі поле і схіляецца над нашым брамнікам-небаракай.

– Зуб, – паказвае той, – вось ён.

– А сківіца як, не баліць? – асцярожна кранае яго за падбародак доктарка.

Залман паціскае плячыма. Яго вядуць і садзяць на лаўку. Я назіраю, як доктарка робіць тампон, дэзінфікуе яго і соўгае Залману ў рот.

– Сціскай! – загадвае яна. – Не баліць?

– Жуб, – шамкае Залман. – Мне выбілі жуб. Не, не баліць.

Брамнік раскрывае далонь. На ёй – доўгі, ледзь крываваты зуб.

– Не выкідвай, – кажа доктарка. – па-першае, нельга, а, па-другое, мы цябе ў паліклініку адправім, там яго можа на месца паставяць, і калі паспеем, то і прыжывецца. Шоў на шчаку накладуць. І здымак заадно зробяць, праверадь сківіцы – а раптам пералом.

– Машыну трэба, – кажа Асланавіч. – Я зараз.

Каманда акружае брамніка. Нехта прыносіць вады. Залман лье яе сабе на галаў, потым выцірае майкай. Насустрач Асланавічу ўжо спяшаецца Казіміраўна. Твар яе ў чырвоных плямах. Следам за ёй, пахіставаючыся, але робячы заклапочаны выгляд, крочыць Вацлавіч. Каб лепш чуць, я падыходжу бліжэй.

Паўза.

– Што, дагуляліся? – злосна, але сцішана пытае фізрука начальніца. – Дзіцё пакалечылі? Урэшце, я ўсё ведаю. А хто за ўсё адкажа? Я? Не, вы адкажаце. Сёння ж збяром педсавет.

– Нічога страшнага, – супакойвае яе Асланавіч. – Зуб. Па гэтым будзе жыць. Я накшталт машыны. Там гэты, як яго, Саша прыехаў за адходамі, дык вы дайце ўказанне, каб хлопца ў горад на зваротным шляху завёз. І дзяцей пакарміць трэба пасля матча.

– Матча? – узвіваецца Казіміраўна. – Не! Ніякага футбола больш не будзе! І ніякіх кармёжак. Зараз жа гэтыя прыхадні няхай ідуць адкуль прыйшлі.

– Спачатку пра машыну, – кажа Асланавіч. – Потым астатняе абмяркуем. Не будзем губляць час дарэмна.

– Вінцэсь! – азіраецца Казіміраўна на музкіраўніка, – ідзі скажы Сашу, каб адвёз гэтага яўрэйскага хлопчыка да маці ці ў паліклініку. Вы хоць разумееце, – звяртаецца яна зноў да Асланавіча, – што бацькі ў яго, пэўна, не простыя калгаснікі і не рабацягі на фабрыцы? А калі яны пачнуць патрабаваць невядома што? Хто ім за ўсё кампенсуе?

Дарэмна яна, дарэчы, расхвалявалася. Маці Залмана, як я ведаю, усяго толькі гандлюе ў прамтаварнай краме.

– Не, тут не толькі клімакс, – напаўголаса выціскае праз зубы доктарка побач са мной. – Тут яшчэ жлобства дзікунскае...

– Начальніца раптам абарочвае да яе свой раззлаваны, у чырвоных плямах, твар.

– У мяне, між іншым, слых выдатны, – яна раз'юшаная, як ніколі. – Вы, дарэчы, у горадзе мужа маеце, – шыпіць яна доктарцы. – А тут разводзіце невядома што вось з ім, – яна паказвае на Асланавіча. – Вы думаеце, я не ведаю? Мне ўсё дакладваюць, так!

– Ну, з мяне хопіць, – адказвае ёй доктарка. – Зараз я збіраю сумку – гэта дзве хвіліны, і еду дамоў. Заадно і хлопчыка ў паліклініку дастаўлю. Толькі назад ужо не чакайце. Досыць з мяне такога шчасця, як вы!

Вось дык доктарка! Баявая жанчына, між іншым.

– Я, бадай, заўтра раніцай таксама вас пакіну. Назаўсёды, – гэта ўжо зусім нечакана Асланавіч заяўляе. – Здам толькі сёння інвентар па спісу. – Ён раптам зноў усміхаецца. Але ўжо далёка не лагодна.

Паўза.

Малайчына, Асланавіч! Вось, значыць, якія тут страсці драмалі. Цяпер будуць разбірацца на сваіх педсаветах, ха-ха...

Праз некалькі хвілін машына з тым самым вадзілам, які не падвёз нас па дарозе ў лагер і якога ўсе завуць Сашам, скіроўвае назад, у горад. У кабіне ў Сашы, тым не менш, нейкая заплыўшая салам цётка, кажуць, ці то галоўны кухар, ці то загадчыца сталовай, а ў кузаве – доктарка з Залманам. Ён маша нам рукой.

– Бывай, Залман! – крычым мы.– Трымайся! Не згубі зуб!

Мы паволі цягнемся па лясной дарозе ў бок горада. Спёка. Яшчэ нічога, пакуль ідзём па лесе, а што будзе, калі на сонца выйдзем? Фрыц спачатку кідаецца за чарніцамі, але іх тут, вядома, няма – усё выелі ў гэтых месцах прахадзімцы розныя, у тым сэнсе, што тыя, якія па дарожцы да нас праходзілі.

– Тут недалёка калгасныя трускаўкі, – зноў прапіхвае сваю ідэю Кацап. – Смачная рэч.

– А вартаўнікі? Гэта ж не буракі. За трускаўкі вялікія грошы даюць. Іх унь як вартуюць!

– І-і-э-э-х! – стогне Фрыц.

Есці хочуць усе. Мы вельмі галодныя. Няўжо ў гэтым лесе няма нічога вартага, якой ягады, грыба, каб падсмажыць на вогнішчы? Сыраежкі – іх што, можа есці сырымі?

– Чуеш, Шпіён?

– Што? – пытаюся я.

Лясны Брат трымаецца побач.

– Я раскажу табе пра бацьку, – нечакана паведамляе ён мне.

– А што ты пра яго ведаеш?

– А вось паслухай.

"Калі я быў зусім малы, – пачынае свой аповяд Вітас, – мой бацька Данатас прыходзіў да нас дамоў. Ён быў вельмі стомлены і галодны, бо не еў некалькі дзён. Да таго ж, як аказалася, яго адсочвалі нкусаўцы. Маці з бабуляй не ведалі гэтага і вельмі абрадаваліся, калі ён ціхенька пастукаў да нас у кватэру. Але бацька адразу папярэдзіў, што за ім, магчыма, "хвост" і якога ён можа пазбавіўся на якую гадзіну, і папрасіў, каб яму хутчэй сабралі паесці, бо ён мусіць гайсці.

Але сабраць яму хатулёк не паспелі, бо з'явіліся нкусаўцы. Тады бацька з рэвальверам у руцэ схаваўся за шафу ў куце і сказаў, каб адчынілі і даверыліся на волю Усявышняга.

Нкусаўцы – іх было трое – з перасцярогай увайшлі ў кватэру і, агледзеўшыся, спыталі ў маці, ці не заходзіў сюды яе муж, бандыт Данатас Варгуліс?

– Не, не заходзіў, – адказала маці.

Тады яны паселі ў вітальні ля ўваходных дзвярэй на канапу, і старэйшы з іх паведаміў, што яны будуць тут сядзець усю ноч і што выходзіць з кватэры нельга. Пасля чаго аднаго з іх адправілі назад, а двое засталіся.

Дык вось, бацька, сцішваючы дыханне, стаяў за шафай і слухаў, пра што гавораць нкусаўцы. Але яго праследавацелям, пэўна, было забаронена надта ўлягаць на размовы, і таму яны хутка замаўчалі, толькі палілі свой "Беламор". Ніхто ў кватэры не спаў, нават я, хаця ў той час, канешне, амаль нічога не разумеў. Бацьку нельга было паварушыцца, ад голаду кружылася ў галаве і сталі ватнымі ногі. Але ён трываў. За шафай, як ён выявіў, ляжала патрапаная кніжка, якую ён, сунуўшы рэвальвер за пазуху, ціхенька разгарнуў. Гэта была п'еса Шэкспіра, якая называлася "Гамлет". Калісьці бацька марыў стаць акцёрам. Ён стаў чытаць, і, магчыма, гэта выратавала і яго, і нас усіх, бо інакш ён бы не вытрымаў і паваліўся. Так прайшло шмат часу. Бацька, вядома, мог пачаць драмаць і нават забіць іх абаіх, але ж тады арышт чакаў бы ўсю сям'ю.

Засада працягвалася да раніцы, і толькі а сёмай гадзіне, – працягвае Вітас, – як развіднела, праследавацелі пайшлі. Як толькі яны выйшлі за дзверы, бацька паваліўся на падлогу і страціў прытомнасць. Пасля таго, – заканчвае Вітас, – я ніколі не бачыў свайго бацьку. Але я веру, што ён і цяпер жывы, і прыйдзе час, калі мы пабачымся..."

– А хіба тая кніжка Шэкспіра ў цябе захавалася? – пытаюся я.

– Так. Я вывучыў яе ўсю на памяць. Калі я вырасту, то буду акцёрам і сыграю Гамлета.

Паўза.

Ззаду бомкае веласіпедны званок. Мы азіраемся і бачым: гэта едзе лагерны фізрук Асланавіч. Ён у тых жа шортах, у якіх судзіў наш футбольны матч, толькі за спінай у яго рукзак. Дамоў хіба сабраўся, педсавета не дачакаўшыся, ці як?

Асланавіч тармозіць, злазіць з ровера і скідвае са спіны рукзак.

– Ну, – кажа ён са сваёй звычайнай усмешкай, – недалёка вы адышліся. А я ўжо думаў, вы ў горадзе, сітро п'яце. Я тут вам, дарэчы, падсілкавацца прывёз, а то вы, пэўна ж, апетыт нагулялі, а я вас абедам абяцаў накарміць – ды не выйшла. Дык вы мяне выбачайце.

Паўза.

Мы моўчкі глядзім, як фізрук выцягвае з рукзака некалькі боханаў белага хлеба, а потым кансервавыя бляшанкі. "Сняданак турыста" – чытаю я на адной.

– Вось, – дакладвае ён. – Дзесяць бляшанак. Кожнаму па адной. Адкаркуеце, спадзяюся. Ножык у каго ёсць? Капітан!

– Ёсць! Анягож! – адгукваюся я. – Знойдзем!

– Ну, дык бывайце, – развітваецца Асланавіч. – Харошы матч, дарэчы, згулялі! Таго-сяго з вас у інтэрнат спартыўны аддаць бы, але цяпер позна ўжо. А шкада...

Ён спрытна, адной нагой, разгаляе ровер на дарожцы, ускоквае на яго і націскае на педалі.

– Дзякуй, Асланавіч! – крычу я запознена.

Ён, не абарочваючыся, маша рукой. Малайчына, Асланавіч! Талковы мужык!

Тут жа мы накідваемся на ежу. "Сняданак турыста" ліхаманкава ўскрываецца ножыкам, відэльцы мы робім з трэсак. Рэжам белы хлеб. О-о, якая гэта асалода – абед у лесе на свежым паветры...

Неўзабаве ўсё знікае ў нашых страўніках. Мы яшчэ крыху адпачываем, але не даюць крывасмокчучыя, і таму неўзабаве даводзіцца ісці далей. Урэшце мы выходзім з лесу і набліжаемся да першых збудаванняў гарадской ускраіны. Якраз цяпер паміж Кацапам і Фрыцам завязваецца сварка. Яны не сыходзяцца ў ацэнцы нашай футбольнай эпапеі.

– Я мог бы забіць мяч, і не адзін, – гарачыцца Кацап. – Але вы не "падпітвалі" мяне пасам! Таму і вынік такі.

– Харошы, між іншым, вынік, – кажа Фрыц. – У іх неблагая зборная, яшчэ б пяць хвілін – і нам гамон. А "падпітваць" цябе няма разліку – ты не гулец.

– А ты – гулец?

– Так, я – гулец.

– Ты байструк. Цябе немец зрабіў!

Фрыц, які ўвогуле спакойна адносіцца да сваёй мянушкі, не выносіць, тым не менш, размоў пра сваё незаконнае паходжанне. Да таго ж, ён пад'еў, і з кожнай секундай яго арганізм аднаўляе свой моц. Сварка адразу пераўтвараецца ў бойку. Спрактыкаваны ў вулічных сутычках тэўтон, імгненна кідаецца на свайго праціўніка і зашчэплівае таго нагамі, адначасова сціскаючы рукамі горла. Абодва коцяцца ў пыл. На зямлі больш дужы Кацап расціскае варожы захоп і адчувальна б'е Фрыца кулакамі па галаве і спіне. Урэшце ён апынаецца зверху на сваім праціўніку.

– Зарэжу! – істэрычна вішчыць ён. – Папішу, сука!

Але, пакуль тое, мы не ўмешваемся. Б'юцца адзін на адзін. Такое правіла.

– Давай, Фрыц! – падбадзёрваю я.

– Федзя, бей! – упрошвае побач Лясны Брат.

Не любяць у нас Кацапа.

Нязломны тэўтон не падманьвае ў нашых спадзяваннях. Знізу ён трапна "дае быка" і трапляе ворагу галавой якраз у падбародак. Пэўна, вестыбулярны апарат яго праціўніка адразу пачынае даваць збоі, бо той на некалькі секунд упадае ў стан вялай комы. Я карыстаюся гэтым, выцягваю ў яго з кішэні складны ножык і закідваю падалей на абочыну, у пустазелле. Цяпер няхай б'юцца.

Я паціху іду далей па дарозе, якая вядзе ў горад, дадому. Дзень скатваецца да свайго завяршэння. Лясны Брат крочыць збоку і, як заўсёды, фантазіруе на свае ўлюбёныя тэмы. Я прыслухоўваюся.

– Каб я меў такі моц: загадаў жаданне і – вось яно, збываецца... Я б што пажадаў, як ты думаеш? Не ведаеш? Уяві сабе: сабраліся яны на сваю дэманстрацыю, на парад свой, там, у сталіцы, танкі ўсякія спачатку вывезлі, пушкі, бочкі ядзерныя, і тут якраз у паветры вялікі дырыжабль з'яўляецца. Ціха так наплывае і над іх Чырвонай плошчай спыняецца на вышыні. А на ім велізарнымі літарамі надпіс з абодвух бакоў. І ведаеш, які?

Я паціскаю плячыма.

– Ніколі не здагадаешся. Адно толькі слова. З трох літараў.

Я спыняюся.

– Прасякаеш? – пытаецца Лясны Брат, – якое слова? О-о-о, бегаюць яны там, на трыбуне! Глядзяць толькі на неба, цішыня наступае, і ў гэтай цішы ўся плошча варушыць губамі – сваё самае ўлюбёнае і распаўсюджанае слова чытае...

* * *

Фрыц сядзіць у мяне дома, мажны, нават атлусцелы. Учора я выпадкова сустрэў яго ў горадзе і запрасіў у госці. Ён жыве ў Маскве і прыехаў сюды, на такой жа старой "капейцы", як і ў мяне. Толькі іншага колеру. "Дачцэ "Мазду" аддаў, – тлумачыць ён, – а мне і на гэтай зручна".

– Ешце, Фёдар, ешце, – запрашае яго жонка.

На стале шмат яды. Пляшка гарэлкі.

Але Фёдар Маркевіч, былы аднакласнік, не галодны: мы ж нетаропка вядзём гутарку, якая ні на што не абавязвае. Фрыц не спяшаецца паведаміць, з якой нагоды прыехаў сюды са сталіцы, ды і я не пытаюся.

Як гаспадар, я расказваю першым. Паведамляю, што скончыў універсітэт, які мяне нічаму не навучыў, хіба што рабіць макет газеты, але гэтаму можна было навучыцца за дзве гадзіны. Мне і дагэтуль, іншым разам, сняцца дрэнныя сны пра экзамены, якія я здаю і не магу здаць – па ўсіх тых філасофіях, палітэканоміях і гісторыях партыі, якія адабралі ў мяне бясцэнныя месяцы і гады жыцця, потым работа ў газеце пад спрадвечным кантролем абцяжараных комплексамі сакратарак па ідэалогіі, і вось цяпер, калі я мог бы сядзець і пасылаць на заданні падначаленых, я сам выходжваю нагамі і "выробляю" галавой свой кавалак хлеба. Я "правалюся" ў гэтым жыцці, як футбольны абаронца, гавару я. Нават аповяды, якія я зрэдку пішу і дасылаю ў літаратурны часопіс, не хочуць друкаваць. А дасылаю, – расказваю я, – іх дастаткова рэгулярна, ды праз месяц-другі атрымліваю адмоўны адказ, падпісаны адным і тым жа імем. Мне нават цікава, калі я праб'ю тую сцяну.

– Але ж ёсць, пэўна, і іншыя часопісы? – слушна кажа Фрыц.

– І я яму тое ж самае даводжу, – заўважае жонка.

– Так, – смяюся я. – Ёсць. Але я б'ю ў адну кропку.

Я па інерцыі скарджуся яшчэ на ўціск усялякіх хамаў і абзываю сябе няўдачнікам. Мы ўспамінаем агульных знаёмых, сяброў дзяцінства і па школе.

Я расказваю, што ведаю. Вітас Варгуліс (Лясны Брат) стаў акцёрам і працуе дзесьці ў абласным тэатры; Іван Нагееў (Кацап) узяў шлюб з яўрэйкай і цяпер жыве ў Ізраілі; Міхась Алейнік (Залман) на пасадзе галоўнага інжынера невялікай фабрыкі па вырабу каніфолі, памёр пасля другога інфаркта, зацкаваны на рабоце; Змітрук Кротаў (Плахіш) – Герой Расіі (пасмяротна), бо загінуў у часе аварыі на дызельнай субмарыне; Ілля Ласкавец (Баптыст) – пчаляр; Косця Хватынец (Хват) – загінуў у Афганістане, дзе быў прапаршчыкам роты, яго брат Генадзь – настаўнічае; лёс Алеся Лашкевіча (Бязмена) мне невядомы, а Васіль Хадатовіч з'ехаў у Расію, дзе і быў забіты прыблатнёнымі на вуліцы ля сваго дома.

– Вы б паелі, Фёдар, – зноў частуе Фрыца жонка.

– Ты, між іншым, пра ўсю нашу дзіцячую футбольную каманду давёў, – усміхаецца той, – дык я пра сябе сам раскажу, тым больш, што футболам, пэўна, я адзін на нейкі час і захапіўся.

І Фрыц распавядае, як яго забралі ў армію, служыў ён у Маскве, і там яны ганялі мяч, яго заўважылі, забралі ў СКА спачатку дублёрам, а потым увялі ў аснову. У Маскве ён рана ажаніўся і жыў спачатку ў прымаках, пакуль не атрымаў сваю кватэру, ну, а затым была сур'ёзная траўма нагі, ён кінуў спорт, скончыў тэхнікум і вось зараз – начальнік невялікай аўтакалоны. Дзеці дарослыя, ёсць ужо і ўнукі. А сюды прыязджае штогод.

Мы развітваемся позна ўвечары. "Заўтра, – кажа ён, – трэба вяртацца дамоў". У прыхожай Фрыц надзявае на парадкам аблыселую галаву бейсбольную кепку, а з рэпрадуктара праваднога радыё пад столлю даносіцца тым часам знаёмы прыпеў:

Тебе судьбу мою вершить,
Тебе одной меня судить,
Команда молодости нашей,
Команда, без которой
мне не жить...

Ён падпявае па-расейску і выходзіць у ноч. І ў яго, пэўна, мяркую я, не зусім усё добра, бо што прымушае яго штогод пакідаць, як не настальгія, свой вялікі усходні мегаполіс, садзіцца ў машыну (як цяпер), і апынацца на дарозе на Захад, якая вядзе ў дажджы, туманы і ў тыя месцы, дзе калісьці нарадзіўся, – у мінулае...

І яшчэ: зусім нядаўна я бачыў Асланавіча. П'яненькі і недагледжаны, ён адзінока сядзеў на лаўцы ў гарадскім скверы. Гэта няйнакш яму даўно на восьмы дзесятак пайшло, падумаў я і падышоў.

– Можа, што трэба? – спытаў я.

Ён доўга ўзіраўся ў мой твар падслепаватымі старэчымі вачыма.

І, канешне, не пазнаў.

Сакавік 2002 г.

Пачынаецца Тыдзень турызму і краязнаўства

Кожны год у другой палове мая Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь пры актыўнай падтрымцы Міністэрства спорту і турызму, а таксама Міністэрства культуры праводзіць Тыдзень турызму і краязнаўства.

Асноўнай мэтай правядзення Тыдня, які пройдзе з 20 па 26 мая, з'яўляецца ўдасканаленне форм і метадаў патрыятычнага выхавання дзяцей і моладзі, далучэнне да заняткаў турызмам і краязнаўствам. У апошні тыдзень навучальнага года дзейнасць устаноў адукацыі будзе накіравана на актывізацыю турысцка-краязнаўчай работы, будуць праводзіцца турысцкія злёты, спаборніцтвы, паходы, экскурсіі.

Міністэрствам культуры прынята рашэнне аб бясплатным наведванні школьнікамі ў гэты тыдзень дзяржаўных музеяў нашай рэспублікі.

Свята адкрыцця Тыдня турызму і краязнаўства адбудзецца 21 мая ў Нацыянальным дзіцячым аздараўленчым лагеры "Зубраня".

Мікалай ГЕРАСІМЕНКА,
метадыст рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намесніка галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання — 36-43-71; інфармацыі — 36-43-71; навукі і ВНУ — 36-44-25; кіравання адукацыяй, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.
Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.
Адказны дзяжурны Святлана СУБОЦІНА.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 3046
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 20.5.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экзэмпляраў.